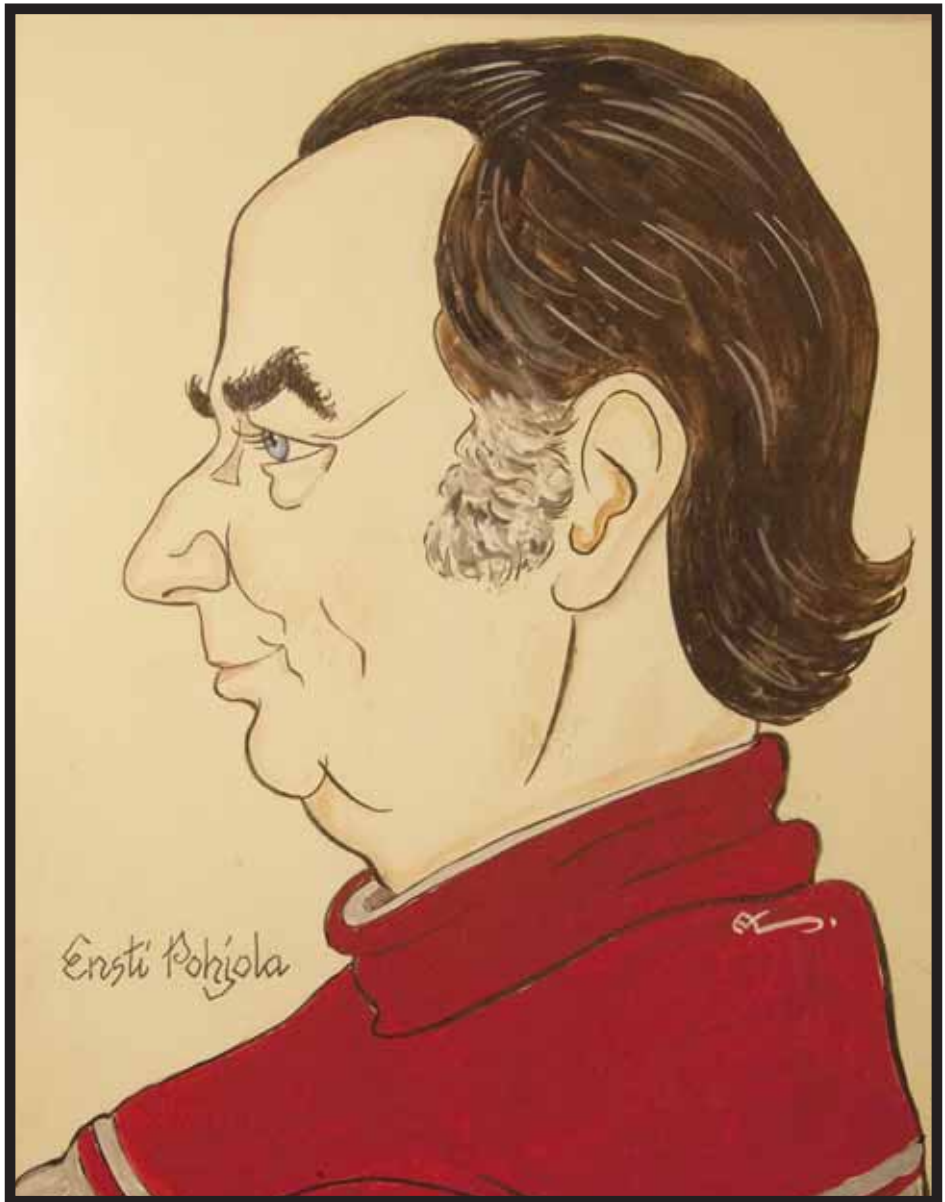

Ensti Pohjola 1928-2009 2009/1

Laulumies

Sisällys

- 3 Pääkirjoitus. Markku Ruutu
IN MEMORIAM ENSTI POHJOLA
- 4 Ensti Pohjola Laulu-Miehissä. *Veikko Lappalainen*
- 10 Ystäväni Enstin muistolle. *Pekka Ehnqvist*
- 16 Ensti vei mukanaan... *Pertti Saurola*
- 19 In memoriam Erkki Pohjola. Kirjoittanut *Matti Hyökki*
- 20 In memoriam. Kirjoittanut *Timo Kareoja*
- 23 In memoriam Jaakko Kiviniemi Kirjoittanut *Veikko Lappalainen*
- 24 In memoriam Ilkka Peräläinen. Kirjoittaneet *Ilkka Korpi* ja *Heimo Karppinen*
- 25 Matti Kesti 80 vuotta. *Timo Kareoja*
- 26 Laulu-Miesten kronikka 2008-2009. *Mika Ainola*
- 35 Tulipäähippiäisiä ja hanhikorppikotkia. LM Espanjassa. *Arno Rautavaara*
- 39 Kvanttikiisa 4.5.2009. *Touko Hahkio*
- 40 Kvanttikilpailun kolmannelta palkinnosta kivistä. *Hannu Huhma*
- 41 Kale Viinikaisen Laulumiehet Laulu-Miehille. *Mika Ainola*
- 41 "Me ollaan sankareita kaikki!" *Juha Lappalainen*
- 44 Alexander-tekniikkaa etsimässä. *Minkki Huldén*
- 48 Urisevat Ukot Turussa. *Timo Kareoja*
- 51 Etupäässä takapäässä. YL 125. *Mika Ainola*

Patikkaporukka välioluella Mijasissa. Hannu Huhma (vas.), Ilkka Harikoski, Olavi Lohikoski, Ari Hautakangas, Matti Kemiläinen, Juha Lappalainen, Markku Ruutu. (Kuva Arno Rautavaara). Kannessa: Ensti Pohjola Arno Liuksialan ikuistamana. (Valokuva Risto Joutsenlahti) Tämän numeron muut kuvat, ellei toisin mainittu: Arno Rautavaara (Espanja), Lauri Lehtikangas (kekri), Reijo Ollinen (kvarttilaulukilpailun 3. palkinto), Timo Kareoja (Urisevat Ukot Turussa).

Kiitosten aika – ja katse tulevaisuuteen

Hyvät Laulumiehet!

Yksi toimintavuosi – Laulu-Miesten 95-vuotisjuhlavuosi – alkaa jälleen olla aikakirjoissa ja meillä on hyvä syy pysähtyä tekemään yhteenvetoa kuluneesta. Erityisen mielelläni sen teen, kun olen tänä vuonna saanut opetella yhteistyötä johtajan, hallituksen ja jokaisen yksittäisen kuorolaisen kanssa. Vuosi on ollut hyvin mieleinen. Ja nousujohtainen!

Keväällä pidimme jo perinteiseksi muodostuneet pääsiäiskonsertit ja syksyllä nauhoitimme viimeiset Kuusisto-levyn teokset. Kuusisto-levyn saimmekin julkaistuksi 95-vuotisjuhlassamme. Valmis levy oli hieno lahja kuorollemme, säveltäjillemme **Taneli** ja **Ilkka Kuusistolle** sekä kuulijoillemme.

Keväällä aloimme valmistautua myös tuleviin koitoksiin. Johtajamme **Matti** oli yhdessä musiikkilautakunnan ja hallituksen kanssa päättänyt ottamaan Laulu-Miehille merkittävän ja pitkäjänteisen haasteen: Eino Linnalan mieskuoroteosten kokonaisdokumentoinnin. Kuten aina suurten projektien alussa, myös tämän projektin osalta käytiin keskustelu sen mielekkyydestä ja tarkoituksenmukaisuudesta. Pian kuitenkin Matti sai meidät uskomaan uuteen projektiin. Jo ensimmäiset laulut osoittivat Linnalan kyvyt säveltäjänä ja toivat esiin Matin meille kovin tutun kyvyn kaivaa lauluista ja niiden tulkinnoista esiin olennainen. Olemme saaneet laulaa jo monta 'korua'. Ja lisää on tulossa...

Parhaalla tavalla vastaamme Matin – ja Eino Linnalan – meille esittämään haasteeseen huolehtimalla, että opimme oman osamme mahdollisimman joutuin ja hyvin. Me jokainen muistamme oman kuorolaulajauramme varrelta useita suuria ja vaikeita teoksia, jotka ensin ovat tuntuneet kaukaisilta, mutta opittuamme laulut niistä on tullut 'helmiä' ja parhaimmillaan ikivihreitä ohjelmiston osia. Osoitetaan Matille laulu-miesten kyky ottaa merkittävä projekti vastaan ja voittaa esiin tulevat pikku haasteet!

Syksyllä olemme saaneet ja vielä saamme nauttia monista konserteista. Tätä kirjoitettaessa yhteenlaskettu yleisömme syksyllä 2009 on ollut jo lähes 5000 kuulijaa ja vielä saamme toivottavasti laulaa lähes 2500 kuulijalle. Yhteensä yli 7000 kuulijaa kahdessa kuukaudessa! Kun olemme tähän saakka saaneet hyvin positiivista palautetta, voimme toivoa onnistuvamme esittämään myös loppuissa konserteissamme hienoa ja taiteellisesti korkeatasoista mieskuorolaulua. Se on parasta mahdollista työtä kuoromme toiminnan tunnetuksi tekemiseksi, eteenpäin viemiseksi ja uuden, yhä laajenevan yleisön saavuttamiseksi. Onnistumisemme konserttilavalla avaavat yhä uusia mahdollisuuksia ja luovat Laulu-Miesten brandiä.

Linnala-projekti on ensimmäinen osa tulevaa viiden vuoden projektiamme kohti 100-vuotisjuhlaa. Ensi kevään kuluessa meidän on syytä ryhtyä valmistelemaan kaikkea sitä, mitä tulemme tekemään matkallamme kohti vuotta 2014 – Laulu-Miesten 100-vuotisjuhlavuotta. Toivon, että jokainen laulumies on halukas osallistumaan tähän yhteiseen matkaan kantamalla kortensa kekoon osaamallaan tavalla.

Kiitän kaikkia laulumiehiä ja toivotan teille ja perheillenne sekä kaikille lehtemme lukijoille

Hyvää ja Rauhallista Joulua

Markku Ruutu

Ensti Pohjola Laulu-Miehissä

Taustoja

‘Pyssyn’ eli **Martti Turusen** väistyttyä YL:n kärkipaikalta keväällä 1959 peri hänen paikkansa mainitun vuoden syksystä lähtien eteläpohjalainen lääketieteen lisensiaatti **Ensti Pohjola**, joka oli tullut YL:n jäseneksi ylioppilaaksitulovuonnaan 1947. Ensti tiedettiin ja tunnettiin musikaalisesti lahjakkaaksi ja hänellä oli jo tuolloin melkoinen maine sekä kuorojen johtajana että sellistinä (akateeminen mestari 1959). YL:n silloiseen johtajenvaihdokseen liittyvä historia on kuvattu jokseenkin tarkasti YL:n 90-vuotisjuh-

Ensti Pohjola

18.10.1928 – 8.10.2009

Ensti Pohjola kutsuttiin Laulu-Miesten kunniajäseneksi 75-vuotisjuhlassa 1989. Tässä numerossa häntä muistelevat hänen kolme vanhaa ystäväänsä. Matti Hyökin kirjoittama Enstin nekrologi julkaistiin Helsingin Sanomissa tiistaina 15.10.2009 ja Heikki Peltolan kirjoittama Suomen lääkärilehden numerossa 49 / 2009.

Enstin veli Erkki Pohjola ei ollut Laulu-Miesten jäsen. Kun tieto hänen kuolemastaan tuli, Matti Hyökki kertoi Laulu-Miesten harjoituksissa edesmenneestä ystävästään ja työtoveristaan Erkki Pohjolasta. Toimitus pyysi Mattia kertomaan Erkistä myös Laulumiehen lukijoille.

Toim. huom.

lajulkaisussa 1973.

YL:n jäsenkunnassa tapahtui johtajanvaihdoksen jälkeen sikäli muutoksia, että pitkän päivätyön kuoron riveissä tehneitä laulajia siirtyi YL:n seniorikuorona silloin yleisesti pidettyyn mieskuoro Laulu-Miehiin (LM), jonka taiteellisena johtajana toimi heille perin tuttu mies, Martti Turunen. Vaativassa työelämässä olevat miehet tiesivät pääsevänsä LM:ssä vähemmällä mitä tulee tiukkaan ja kurinalaiseen harjoitteluun sekä konsertointitiheyteen. Mutta YL:n riveihin jääneet ja kuoroon päässeet lukuisat uudet jäsenet joutuivat heti Enstin ‘muovailtavaksi’, ja vanha klassinen ohjelmisto alkoi saada uutta ilmettä ja tulkintaa. Eräiden kuorolaulujen valinnat tuntuivat aluksi oudoilta kuten esim. Tauno Marttisen *Albatrossi*, joka esitettiin neljän solistin voimin kantasesityksenä Helsingissä 1960 keväällä. Konsertin arvostelu oli valpas. Maininta: ”mieskuorolaulun kärki on lähdössä uudelle tielle ja että Ensti Pohjola on näyttänyt leijonankyntensä ja kohonnut tällä konsertilla kuoronjohtajiemme kärkijoukon itseoikeutetuksi jäseneksi” tuntui meistä ‘muovailtavista’ perin hyvältä. Pian saimme tutustua muun muassa Bergmanin, Rautavaaran, Hindemithin ja Stravinskyn sävellyksiin, kunnes sitten teimme suomalaisen mieskuorolaulun historiaa esittämällä de Machautin *Messe Notre-Damen*. Työni vuoksi jättäydyin vähitellen pois YL:n riveistä vuoden 1965 YL:n Pohjois-Amerikan konserttikiertueen jälkeen.

Laulu-Miehiin

Meitä oli neljä yvälistä, jotka päätimme mennä LM:n sisäänpääsytenttiin kvartettina. Emme siis menneet ikään kuin jo aiemmin Pyssyn hyväksyminä laulajina vaan kävimme taas läpi musiikkilautakunnan kontrollin. LM:n pöytäkirjassa on maininta 19.9.1966, että uusiksi laulajajäseniksi hyväksytään pyrkijäkvartetin jäsenet **V. Lappalainen I ten.**, **R. Juvonen II ten.**, **J. Oksanen I b** ja **O. Alho II b**. Lauoimme Pyssyn johdossa olevalle musiikkilautakunnalle *Kotimaani omppi Suomi* Pyssyn sovituksena. Lunastimme tässä hyvin nostalgisessa kokeessa 'sisäänpääsylipun' kuoroon, jonka jäsenistä osa oli meille tuttuja ja tietysti itse maestro, Pyssy. Pian huomattiin, että LM:n kuorolaulutyö oli säveltään samaa, mihin olimme Pyssyn aikana tottuneet.

Martti Turunen johti tätä kuoroa aina vuoteen 1968 saakka, jonka jälkeen kuoron johtajaksi valittiin **Ilkka Kuusisto** ja joitakin vuosia myöhemmin hänen rinnalleen **Erkki Forss** toiseksi laulunjohtajaksi.

Tutustumista

YL:n kautta Ensti tunnettiin laulumiesten parissa. LM:n 50-vuotisjuhla-konsertin karonkassa Ensti esiintyy Laulumies-lehden 15.3.1965 kuvassa frakissaan YL:n merkki rintapielessä. Ensti oli myös kutsuttuna muiden yvälistien mukana viettämään LM:n huhtikuun karonkkaa, mikä tapahtuma on mainittu kyseisen vuoden Laulumies-lehdessä no 2. Laulu-Miehet kutsui Ensti Pohjolan säveltaiteilijajä-

Pyhä Antonius Málagan katedraalissa.

senekseen 31.12.1971.

Enstin 50-vuotissyntymäpäiväjuhlien yhteydessä ja hänen vasta ehdittyä aloittaa johtajakautensa LM:ssä haastatteli Laulumies-lehden toimitus juhlapäivän sankaria kysymällä, onko hänellä aiemmin ollut tällaista kuoroa. Ensti vastasi: "kyllä LM on hyvin erilainen kuin minun tähänastiset kuoroni -, no jaa, *Jusseja* se voisi muistuttaa". Kysymyksen koskien lähitavoitteita - haasteena Ensti vastasi että "kannattaa tutustua myös uusiin virtauksiin ja pyrkiä niitäkin esittämään".

Pohdintaa

Kuoromme vastuuhenkilöt olivat jo pitkään kiinnittäneet huomiota LM:n vaikeuksiin mitä tulee sävelilmaukseen, puhtaaseen lauluun ja haluun

laulaa uusia mieskuorosävellyksiä. Kuoron keskuudessa keskusteltiin usein ja painokkaasti korkeasta kuorolaisten keski-ikästä sekä keskinkertaisesta harjoituskurista ja sitoutumisesta ahkeraan kuorovalmennukseen. Nämä seikat nostettiin esiin muun muassa juhlapuheissa. Kuoromme hyväksi merkittävää ja ansiokasta valmennus- ja konsertointityötä tehnyt Ilkka Kuusisto kirjoittaa vuoden 1974 *Laulumies-lehdessä* no 3 LM:n tulevaisuudesta kriittisesti: "laulajien keski-ikä on saatava laskemaan, äänimateriaalia on ehostettava ja kuoron oppimis- ja omaksumiskyky on parannettava. Edessä oleviin ratkaisuihin ei pidä suhtautua subjektiivisesti... ja LM:lle on etsittävä tie, joka kestää tulevaisuudessa". Ilkka esitti yhtenä ratkaisuna perustettavaksi kuoron rinnalle pienemmän kuoron, joka olisi äänivaroiltaan homogeenisempi ja pystyisi vaativampiinkin suorituksiin. Samaa kantaa edusti Erkki Forss, joka ensi konsertissaan keväällä 1976 harjoitti pikkukuoron esittämään Rautavaaran *Elämän kirjasta* neljä sävelmää. Vuotta myöhemmin *Laulumies-lehden* kirjoittivat yhdessä silloiset puheenjohtaja **Sipilä** ja laulunjohtaja Forss: "jollei pidetä yllä riittävän korkeata tasoa niin LM on pian entinen LM, joka enintään laulaa... kivaa ja mielellään".

Arvelen, että Enstillä oli tiedossa kuoron sekä hyvät että parannettavat ominaisuudet hänen ottaessaan vastaan, ehkäpä haasteena, LM:n kuoronjohtajan tehtävät viidenkymmenen vuoden iässä, YL:n menestyksellisen työn jättäneenä, Suomen Laulun johtajana ja siten erittäin kokeneena

kuoromaestrona.

Laulu-Miehet Enstin muovattavana

Ensti aloitti kuoronjohtamistyönsä LM:ssä syksyllä 1978. Sisäisesti kuoro 'lainehti' kotvan aikaa johtuen saman vuoden kevään tiukasta valintakouksesta, mutta varsin pian tajuttiin kuoron toiminnan jatkuvuuden merkitys ja työnteon ilo tuoreen tahtipuikon alaisena. Eikä pelkästään tahtipuikon, vaan kuoron edessä oli ajoittain sellisti-Ensti, joka onnistuneesti demonstroi laulamisoppia sellonsa avulla. Tämä ei vielä riittänyt. Äänen käytön salojen opettamiseen kiinnitettiin laulajatar **Aune Rättyä-Pälli** Enstin esityksestä. Maestromme tiesi 'Aunen atakkit' ja muut äänenmuodostuksen opetustaidot *Suomen Laulusta*.

Kuoron ensiesiintyminen Enstin johdolla tapahtui Helsingissä 7.12.1978. Tuttujen mieskuorolaulujen joukossa oli kantaesitys Pentti Raition *Lemminkäinen kuokkavieraana Pohjolassa* ja kaksi virolaissäveltäjä Veljo Tormisin sävellystä *Hääled Tammsaare karjapõlvest* sekä *Pikse litaa* solisteineen ja ääninauhoineen. Saimme tottua virolaisiin sävelteoksiin kiitos Enstin läheisten musiikkisuhteiden Suomenlahden toiselle puolen. Kuoron ohjelmistossa säilyivät kuitenkin kansalliset ja klassilliset mieskuoroteokset, mutta Enstin johdossa ne saivat tuoreen tulkintailmeen. Saimme opetella ja esittää muiden muassa sävellyksiä, jotka ovat kirjoittaneet Ivana Loudová, Alfvén, Liszt, Bartók, Kodály, Grainger ja Lä-

te. Teimme yhteistyötä vuonna 1979 *Akateemisen Laulun* kanssa esittämällä Enstin valmentamana kuoro-osat Mañuel de Fallan oopperan *La vida breve* Radion sinfoniaorkesterin kanssa johtajana **Rafael Frühbeck de Burgos**, mukana joukko solisteja sekä loistava kastanjettitanssija **Lucero Tena**. Vuonna 1980 lauloimme Finlandia-talossa Helsingin Kaupunginorkesterin konsertissa kuoro-osuuden Aulis Sallisen *Dies Irae* -teoksessa ja Šostakovitšin sinfoniassa n:o 13 *Babi Jar* Okko Kamun johdolla, Enstin valmentamana.

Pohjolan aikana konsertoimme kotimaassa merkittävän tiheästi verrattuna esimerkiksi Pyssyn viimeisiin vuosiin ja konserttiarvostelut yleensä olivat myönteisiä, kannustavia ja kiittäviä. Kuoro oli nyt hyvällä ja produktiivisella tiellä.

Laulu-Miesten 75-vuotisjuhlakirjasta voidaan poimia miellyttävä maininta, että Ensti analysoi tarkkaan kaikki esitettäväksi tulevat laulut ja hän välittää näkemyksensä selkeästi laulajille, usein omalaatuisen huumorinsa värittämänä. Jean Sibeliuksen upea *Kullervo*-sinfonia on Enstin käsissä saanut mieskuoro-osastaan YL:n tulkintana huikean kansainvälisen maineen. *Kullervo* esitettiin yhdessä YL:n kanssa Savonlinnan oopperajuhlilla kesällä 1980. Teoksen valmennus ja esitykset Skotlannissa yhteisesityksenä LM:n ja SNO:n ja sen mieskuoron kanssa **Paavo Berglundin** tahdittamana olivat varmasti Enstin LM-kauden huomattavin tapahtuma ja taiteellinen voitto.

Enstin suurena apuna ja tukena hänen kaudellaan toimi vastuunsa ja

Pohjolan hyvin tunteva hallitus ja toimikunnat. Tulkittiin kyllä, että ajoittain maestron toinen kuoro, *Suomen Laulu*, vei paljon hänen aikaansa ja keskittymiskykyään. Joskus harjoituksissa jumiuduttiin jopa pikku yksityiskohtien 'tankkaamisen' asteelle ja sekös hermostutti osapuolia. Tarvittiin pitkiä, pohdiskelevia ja sovitteleviakin neuvotteluja, jotta kuoroasiat saatiin luistamaan. Hyvän ajatustenvaihtopaikkana osoittautui olevan jämän ja taitavan **Olli Mykkäsen** kesäasunto Espoon Pentalassa, missä monet tovit pohdittiin *Laulu-Miesten* musiikkiasioita suhteessa omaan, usein Enstin mielestä tuskastuttavaan byrokraatiaan ja päätöksentekoon. Omalla puheenjohtajakaudellani, joka sattui pääosaltaan Enstin LM-kauteen, jouduin silloin tällöin hyvin tiukkojen ja vaikeiden asioiden purkajaksi ja niitä ratkaisemaan. Tapani mukaan tein kaudellani tarkkoja muistiinpanoja, jotta olisin kyennyt muistamaan ja toimimaan kussakin tilanteessa kuoron eduksi mutta myös tukemaan Enstiä. Hankalimpiina selvitysasioina pidin joitakin ulkopuolisia ohjailupyrkimyksiä kuoron joutuessa tahtomattaan tukalaan taloudelliseen vastuuseen ilman valmistelua. Joskus stressaantuneelle Enstille kuorobyrokraatia oli vastenmielistä, vaikka seesteisinä aikoina hän kyllä hyvin ymmärsi rekisteröityneen yhdistyksen menettelytavat. Sattuipa kerran niinkin, että maestro oli sekä itseensä että kuoroonsa hetkellisesti niin tyytymätön, että hän ilmaisi kuoromme päässeen parempaan tulokseen Erkki Forssin aikana, jopa esitti uuden johtajan valintaa. Si-

nä hetkenä hänen mielestään sopiva lopettamisajankohta olisi tuleva LM:n 70-vuotiskonsertti. Asiat kuitenkin pian rauhoittuvat ja mahdollisesta väärinymmärryksestä johtuneet pikkutulehtuneet henkilösuhteet paraniivat. Ensti kokosi itsensä alkaen viihtyä tehtävässään. Leppoisaan suhtautumiseen kenties vaikutti Enstin oman elämän seestyminen sekä LM:n onnistuneet valinnat maestron työn keventämiseksi. Varalaulunjohtajina tulivat toimimaan Enstille YL:stä tuttu, rauhallinen ja luotettava **Veikko Autio** ja myöhemmin tarkmokkaasti MKL:n merkkisuorituksista huolehtiva, korporatiivinen **Jarmo Kokkonen**. Kuoron tulevaisuus vaikutti nyt olevan laulunjohtajallisesti turvattu. Vaan ajan saatossa Ensti näki oman laulumiestyönsä pian saavuttavan arvioimansa ajankohdan, jolloin hänen, osuutensa antaneena, on väistyttävä ja annettava tilaa uudelle laulunjohtajalle.

Enstillä, anestesia-ääkärillä, mutta asiayhteydessämme ennen kaikkea muusikolla ja kuoronjohtajiemme kärkimiehellä oli aihetta iloon. *SULASOL* luovutti hänelle 14.2.1981 Heikki Klemetin syntymäpäivänä ensimmäisen *Klemetti*-palkintonsa professori **Ahti Sonnisen** ojentamana. YL:n 100-vuotisjuhlissa 1983 hänelle myönnettiin kuoron kunniajohtajan arvo. Samana vuonna Ensti valittiin *SULASOL*-Lin puheenjohtajaksi. Kyseisen vuoden lopun vuosijuhlassamme LM:ssä maestro soitti juhlayleisölle mieliinpainuvasti Bachin soolosoittoa vakuuttavana näytteenä ja osoituksena erinomaisesta sellonsoitotaidostaan. Seuraavana vuonna Ensti, yhte-

nä LM:n ja sen Ravintolan järjestämän sävellyskilpailun palkintotuomareista, valitsi kilpailun voittajaksi Toivo Kärjen sävellyksen *Laulumies*.

Ensti jättää kuoron, vaan ei lopullisesti

Laulu-Miesten 70-vuotisjuhlatapahtumat 1984 huipentuivat juhlakonserttiin, jonka ohjelma muodostui sekä kansallisista mieskuorosävellyksistä että Enstille läheisestä Bartókin, Kodály'n ja Tormisin mieskuorotuo-tannosta. Konsertin keskiosan johti vastikään kuoromme jäseneksi otettu, Enstin hyväksymä mainio äänenmuodostaja, musiikin ammattilainen **Henrik Lamberg**, mutta pääosan konsertista johti kuorostamme sinä ajankoh-tana väistyvä Ensti. Konsertissa esitimme Veljo Tormisin Enstille omistaman *Kokko lensi koillisesta* kantaesityksenä. Tormisin *Pikse litaanian* solisteiksi Ensti valitsi yyllästä tutut laulumiehet **Tuomo Sankolan**, **Pertti Sauro**lan ja **Esa Jokisen**. Leevi Madetojan sävellyksen *Etelkalle* upeana solistina oli Pertti Saurola, laulumieheksi valittu, joka on Enstin kanssa yhteistyötä tehnyt ja mainetta niittänyt laulajaveljemme. Pois väistyvän maestron viimeinen juhlakonsertin kappale oli Enstin jalostama Madetojan *Elegia*, Eino Leinon sanoihin.

Kuoron kunniamerkki luovutettiin hyvin ansioituneelle johtajallemme kiitoksena menestyksekkästä musiikkityöstä laulukunnan hyväksi.

Enstin kuusi vuotta kestäneestä Laulu-Miesten johtajakaudesta on kirjoitettu paljon Laulumies-lehdissä. Lehden numeroon 4/1984 hän itsekin

on laatinut pitkän kirjoituksen otsikoituna *Testamentti Laulu-Miehille*. Kriitiikin ohella Ensti mainitsee: ”kuorossa on halua tehdä musiikkia hyvin, on uskoa, sisua ja kestävyyttä. Laulu-Miehistäkin olen tutustunut moniin, joita olen oppinut kunnioittamaan hyvinä tovereina ja esimerkillisinä kuorolaisina.”

Helsingin Sanomissa 10.12.1984 kirjoittaa **Helena Tyrväinen** otsikkoartikkelissaan *Entä juhlan jälkeen*: ”uuden kauden alkaminen merkitsee kuitenkin tavoitteiden uutta punnitsemista. Perinteikäs valiokuoron maine tekee kysymyksestä Laulu-Miehille keskeisen.”

Enstihän oli taas joukossamme

Uudet johtajat jatkoivat kuoronjohtotyötä Laulu-Miehistä muokaten kukin taiteellisten näkemyksiensä mukaisesti kuoroamme. Järjestömmä vastuuhenkilöillä oli perässä pysymistä ja kuorolla totuttautumista uusiin ja toisenlaisiin haasteisiin. Laulunjohtajina toimivat Enstin jälkeen musiikkineuvos **Heikki Saari** (1985-1989), ja hänen jälkeensä kapellimestari **Sakari Hildén** ja musiikkiopiston rehtori **Urpo Rauhala** alussa yhdessä. Hildénin siirryttyä Iisalmeen jatkoi Rauhala, joka oli myös Mieskuoroliiton taiteellinen johtaja, LM:n kärkipaikalla vuoden 1996 loppuun asti. **Hannu Norjasen** laulunjohtajakauden alkutaipaleella hän kiireittänsä vuoksi joutui lykkäämään aloittamistaan, ja silloin LM sai yllättävästi Enstin ’remmiin’ viideksi kuukaudeksi (1.1.1997-30.5.1997). Eteemme astui

uudistunut, iloinen ja meille hyvin myönteinen Ensti. Monella hänen johdolla laulaneella oli kiva tuttu tunne. Olemme jälleen yhdessä. Mieskuorolaulu raikasi notkeasti, ponnekaasti ja puhtaasti suuren laulamison vallitessa. Ensti oli kaiketi seurannut LM:n tapahtumia, ja hänellä oli varmaan hyvin päivitetty näkemyksensä kuorostamme ja hän nyt tiesi, mistä ja miten jatkaa LM:n hyvää kehityskulkua.

Lehdessämme on nimittäin mainittu, että jo v. 1995 maestro ilmestyi tammikuun alussa harjoituksiimme, jolloin hän puheenvuorossaan kehui sekä kuoroa että Rauhala edellisen vuoden 80-vuotisjuhlakonsertin laulusuorituksista.

LM:n ja Enstin yhteiset ja viimeiset konsertit, joiden perusajatuksena oli: ’Ensin oli runo...’, pidettiin Ritarihuoneella 14.5.1997 ja 22.5.1997 Riihimäen lasimuseossa kiitollisille kuulijoille.

Päätteeksi

Laulu-Miesten 75-vuotisjuhlajulkaisussa vuodelta 1989 Ensti pohtii eri ikäluokkien kuorolaulutaitoa ja ominaisuuksia sekä fyysiseltä että henkisesti pohjalta puolustaen perustellusti ja painokkaasti niin sanottujen vanhojen kuorolaulukykyjä. Hän mainitsee, että ”ihmisen henkiset reservit ovat valtavat ja että hän pystyy kompensoimaan jopa laajoja vaurioita aivoissaan muilla aivojen osilla”. Edelleen hän kirjoittaa: ”aikuiskuoron menestymisen esteet ovat paljolti asenteellisia. On etsittävä todelliset haitat, karsittava ennakkoluulot ja järjestettävä ikääntyvän laulajan koulutusta.”

Hän mainitsee esimerkkeinä Euroopastamme valiokuoroja, amatööripohjaisia, joissa laulaa ikäihmisiä muiden aikuisten joukossa.

Vuonna 1997 **Matti Niemelä** haastatteli maestroa pyytämällä näkemyksiä LM:n silloisesta tilasta. Ensti vastaa: "Tämä kuoro on tärkeä korporatio... .. minun mielestäni suomalainen mieskuoro on parhaimmillaan kun laulajat ovat 50–75 vuotiaita".

Ensti Pohjolan läsnäolo kuoromme edessä oli päättymässä. **Pauli Viljanen** kirjoitti mainittuna vuonna lehdessämme seuraavaa: "Ensti ohjasi kuoron ylimenokauden, tuoden uusia näkemyksiä kuorolauluun. Hän korosti runoilijan tärkeätä tehtävää säveltäjän rinnalla. Hänen pitkä ja ansiokas kuoronjohtajakokemuksensa sekä sattuva huumorinsa toivat arvokkaan lisän vaativalle kuorolaulun taipaleellemme".

Ensti vietti eläkepäiviensä monet loppuvuodet hiljaisesti omiensa parissa ja vain ajoittain kuoroystäviään tapaillen.

Asteittain riuduttavan sairautensa vuoksi hän ymmärrettävästi eristäytyi oloihinsa, mutta ilahtuneena salli läheisimpien laulukavereittensa harvat tapaamiset. Pitkä ja monin tavoin ansiokas elämä alkoi hiipua kohti finaalia. Lopullisesti hän jätti meidät 8.10.2009. Hänet siunattiin 20.10. viimeiselle matkalleen Hietaniemen kappelissa läheisten läsnäollessa J.S. Bachin sävelin läheisimpien musiikkiesityksinä.

Ensti Emil Kullervo Pohjolan monipuolista elämäntyötä ja sinivalkeaa muistoa kunnioittaen:

Quia apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio.

Veikko Lappalainen, laulajaveli

Ystäväni Enstin muistolle

Tulin tänään tiistaina 20.10.2009 Heltingin Hietaniemen isosta kappelista ystäväni **Enstin** siunaustilaisuudesta. Siellä oli meitä monta, suru silmässä, saattamassa ystävämme, monivuotisen laulajaveljemme, hänen viimeiselle matkalleen.

Siinä hän lepäsi tammiarkussaan lähellä meitä ikiuudessa vapautuneena vaivoistaan ja tuskistaan – päivätyön tehneenä. Hän on nyt poissa, ei vain johtajanamme laulun mailta, vaan lähimmäisenä, persoonana, joka antoi meidän kunkin elämälle ikimuistettavan rikkauden. Tunnetta

ääretöntä kiitollisuutta Sinulle, Ensti, siitä miten vuosikymmenien aikana perehdytit ja opastit meitä oivaltaamaan musiikin hienoa maailmaa.

Nukkuus, rakas Veli: rauha on palkka raatajan parhain...

Pyrin *Ylioppilaskunnan Laulajiin* prof. **Martti Turusen** johtajakaudella vuonna 1955. Valintatilaisuudessa Vanhan musiikkisalissa oli ensin laulettava kansanlaulusta *Ol' kaunis kesäilta* alkusävelmät sekä sen jälkeen toistettava laulunjohtajan pianosta lyömät sävelet, pari, kolmekin keralla. Tämän jälkeen sai poistua etei-

seen jännittyneenä odottamaan 'tuomiota'. Hetken kuluttua kutsuttiin takaisin saliin kuulemaan musiikkilautakunnan päätöstä. Sen julkitoi YL:n silloinen puheenjohtaja **Seppo Virkkunen**: minut oli hyväksytty kuoron ensi tenorin riveihin!

Niin alkoi minun rivilaulajakauteni YL:ssä, kestäen 15 vuotta; ensin Pysyn ja sitten Enstin kuoronjohtaja kautena.

Ensimmäiseen ulkomaille suuntautuvaan kuoromatkaan sain osallistua vuonna 1958. Suomalainen mieskuoro Ylioppilaskunnan Laulajat edusti virallisesti Suomea Brysselin maailmannäyttelyn avajaistilaisuudessa. Lauoimme Pyssyn johdolla, solistina **Veikko Tyrväinen**.

Toinen virallinen ryhmä, joka edusti maata, oli **Hilma Jalkasen** sievät voimistelijatytöt. Mainittakoon, että tältä matkalta kuoron kakkosbasso **Asko Virkkunen** valitsi Hilman neitosista tulevan vaimonsa **Oilin** ja lastensa äidin.

Pyssyn terveys alkoi vähitellen heikentyä, dementia pahentua, joten v. 1959 hän jätti johtajan tehtävät nuoremalle jatkajalle. Mestari eli vielä parikymmentä vuotta - viimeiset vuodet traagillisissa oloissa - kunnes Taivaan Herra kutsui väsyneen palvelijansa luokseen.

Siunaustilaisuudessa Temppeleaukion kirkossa kunnioitimme Ylioppilaskunnan Laulajien, Laulumiesten ja Suomen Laulun entistä suurta johtajaa lippuvartioin hänen arkkunsa ääressä. Professori Martti Turusen maallinen tomumaja kätkeettiin rouva **Irene Turusen** ja vanhemman polven laulajien saattamina vanhan hau-

tausmaan Taiteilijakukkulan multiin.

Kun Martti Turunen terveydellistä syistä luopui YL:n kuoronjohtajuudesta v. 1959, tuli ajankohtaiseksi valita uusi johtaja. **Jaakko Kiviniemi**, 'Jaska', kuoron puheenjohtaja, kutsui hallituksen, johon minäkin kuuluin, kokoon keskustelemaan uuden laulunjohtajan valinnasta.

Jaska kertoi tuntevansa hyvän ehdokkaan ja seuraajan Pyssylle. Hän on lääkäri Ensti Pohjola, Pohjola-musiikkisuvun etevä sellisti, joka tuli ylioppilaaksi Seinäjoen Tyttölyseosta ja aikoi elämänurakseen valita ammattimuusikon uran, mutta päätyi sittenkin opiskeluun lääketieteellisessä tiedekunnassa. Jo koulupoikana hän oli johtanut Seinäjoen Tyttölyseon mieskuoroa sekä myöhemmin mm. *Pohjalaisia Mieslaulajia* sekä etelä-pohjalaisia mieslaulajia, *Jusseja*. Opiskellessaan Helsingissä, hän oli 40-luvulla laulanut jonkin aikaa yylässä.

Tätä muistokirjoitusta laatiessani olisin tarkistanut Jaskalta oliko hänen suosittamansa ehdokas tuttu osakuntakaveri EPO:sta, mutta kysymystä en voi enää hänelle esittää, sillä Jaskakin siirtyi jokin aika sitten vahvistamaan Taivaan kuoron kakkosbassoja.

Hallituksen kokouksessa puheenjohtajan ehdokas sai yksimielisen kannatuksen. Niinpä Jaska ja **Velha Pyhälä** ilmoittivat E. Pohjolalle hallituksen päätöksestä, jolle hän antoi virallisen suostumisensa. Näin oli YL:n historian järjestyksessä 20:s kuoronjohtaja merkitty aikakirjoihin nimellä ENSTI Emil Kullervo POHJOLA.

Ensti uudisti heti kuoron sävellysmateriaalia, otti ohjelmistoon elossa olevien säveltäjien tuoreita kuoro-teoksia ja sävellyksiä sekä kiinnitti huomiota myös koko kuoron äänelliseen puoleen.

Teimme Enstin johdolla kaksi kuoromatkaa Amerikkaan: 1965 ja 1969. Näistä ensimmäinen käsitti koko Yhdysvallat Kanadaa myöten ja kesti pari kuukautta. Konsertteja oli 37 ja ne pidettiin säveltäjämestari Jean Sibeliuksen 100-vuotismuiston merkeissä. Liikuimme konserttipaikoista toiseen, milloin kahdella bussilla (toisessa tupakoimattomat, toisessa nikotinistit eli ”Koirankuonolaiset”), erään pitemmän jakson junalla ja myös viimeisen etapin lentokoneella.

Pitkän ja osin rasittavankin kiertueen aikana oppi melko hyvin tuntemaan eri veljien luonteenpiirteitä ja ominaisuuksia. Myös Enstin.

Näistä muutamia, jotka jo matkan aikana jäivät mieleeni:

Kerran bussimme pysähtyi ottamaan polttoainetta, ja kuljettajamme, liekö ollut Bill vai Bob, lykkäsi polttoaineletkun auton tankkiin ja Koirankuonolaiset tupakat hampaissa seurasivat aivan vieressä toimitusta. Missä Ensti, ihmettelin? Kas, tuolla kauempana yksin ajatuksissa. Mitä lie ajatellut? Sitäkö, että tupakanpoltto on tankkauksen läheisyydessä kielletty, mutta en taida siitä noille aikamiehille huomauttaa. Siirtyneen kuitenkin esimerkin vuoksi etäämmälle. Enstillä oli hieno luonne, ei hän milloinkaan ärähdellyt tai polttanut päreitään kuten hänen vanhempi edeltäjänsä toisinaan. Enstillä oli n.s. pokerinaama, jolloin hän piti

sisässään mahdolliset mielipahansa.

Minä koin hänet eräänlaisena filosofisena ajattelijana, mutta jolla oli myös älykkään humoristin lahjat. Hän käytti harvemmin niitä kanssakäymisissään, mutta silloin kun hän esitti jonkin humoristisen oivalluksensa, hän säilytti ’pokerinaamansa’, eikä nauranut omille vitseilleen tai jutuilleen. Siinä hän oli aito humoristi! Hänen lääkärin ammattiaan tarvittiin myös kerran. Eräs meistä koki kovaa koti-ikävää, eräänlaista hermosairautta, eikä osallistunut sen illan konserttiin, mutta seurasi mukana konserttipaikalle. Oli menossa ensimmäisen osaston viimeinen laulu, kun joku lepovuorossa oleva laulaja viittoili verhojen sivusta hätäntyneenä Enstille. Kun laulu loppui ja johtaja kumarsi yleisön aplodeille, hän kiirehti takahuoneeseen laulajaveljemme luo. **Arskä Sipilän** kanssa lähdimme Enstin perään, raotimme huoneen ovea ja näimme miten Ensti, mielestämme hypnoosin keinoin, auttoi laulajaveljeämme. En muista enkä tiedä miten konserttimatka hänen kohdallaan jatkui. Ikäväkseni totean, että ykköstenoriveli on jo vuosia laulanut Yläkerroksen YL-kuorossa.

Vuoden 1965 matkakuoroon kuului kaikkiaan 60 rivilaulajaa sekä Enstin lisäksi matkanjohtaja **Martti Toiviainen**, solisti **Usko Viitanen** ja Helsingin yliopiston edustajana professori **Päiviö Riihinen**. Joukosta on poisnukkunut 15 rivilaulajaa sekä Enstin lisäksi Martti Toiviainen ja Usko Viitanen. Siis yhteensä 18 eli melkein kolmas osa YL 65-matkakuorosta. Integer vitae scelerisque purus,

non eget Mauris jaculis nec arcu... Näin Herramme vähentää nimilueteloa yksi kerrallaan. Matkalle lähteneistä olin viidenneksi vanhin, mutta 'inventarion' mukaan tänään vähän yli 86-vuotiaana vanhin.

Minulla oli kenties monia laulajaveljiä helpommat mahdollisuudet lähestyä Enstiä, sillä asuimme aikaan samalla paikkakunnalla eli Tapiolassa. Ensti ja **Eeva** pienine lapsineen Iltaruskontiellä ja minä **Hillevi**-vaimoineni ja viiden lapsemme kanssa naapurissa Kaskenkaatantiellä. Olimme perhetuttuja, 'siviilituttuja' ja osallistuimme kerran Eevan ja Enstin rapujuhille. Kyytipoiikiakin Ensti tarjosi, mutta 'hienostuneesti', joten kotimatkan sujuu horjumatta ja ryhdikkäästi, vaikka olin nauttinut myös raittiin vaimoni annokset. Ensti toimi meille niihin aikoihin neuvoja antavana lapsilääkärinä, jos tarvetta oli. Aina valmis autamaan ja neuvomaan.

Tapasin Enstiä myös urheilullisissa merkeissä, näin voinee sanoa. Kas, Eevan ja Enstin asuintalon lähellä sijaitseva Jousenkaaren hiekkakenttä ja siellä me jalkapalloa potkimme, me musiikkia harrastavat ja ammattimuusikot 'joukkueinemme' säännöllisesti kokoonnuimme. Muistaakseni pelaajia oli yhteensä kuusi, joten pelasimme yhtä maalia ilman maaliavautta eli molaria. Pelaajat olivat Ajoukkueessa Ensti, **Paavo Berglund** ja minä sekä yhtä tehokkaassa Bjoukkueessa **Erkki Pohjola**, **Paavo Pohjola** ja **Veikko Lappalainen**. Veikan kanssa muistelimme äskettäin näitä 'ottelujamme' ja miten hän suorastaan pelkäsi höyryjunan tavoin

päälle käyvää baskeripäistä Paavo Berglundia. Siinä ei leikitty, vaan taisteltiin henkeen ja vereen oman joukkueensa puolesta. Muistan minäkin yhden kerran, kun jouduin urheilun uhriksi: pelivastustajani, nuori Paavo Pohjola potki minua nilkkaan, akillesjänteeseen. Se otti niin pirun kipeätä ja pelini oli sillä kertaa pelattu. Vaikka kentällä oli lääkäri, en häneen turvautunut, vaan nilkutin kivuliaana – haavoittuneena ja kaikkensa antaneena sankarina – kotiini. Näin pitkästä aikaa Paavon Enstin siunaustilaisuudessa ja totesin miten nuori entinen pelivastustajani on vuosien saatossa saanut ikälisää.

Kun nyt muistelen näitä silloisia kenttätapahtumia, on jäänyt mieleeni, että urheilullinen opettaja Erkki Pohjola oli meistä paras, joskin kyllä Enstinkin pallonkäsittely osoitti, että oli hän aikaisemminkin palloa potkinut. Ainakin Seinäjoen Tyttölyseossa, jossa hän tapasi koulun alemmiltä luokilta silloisen Eeva Koskimaan, monivuotisen elämäntoverinsa, lastensa äidin.

Vielä eräitä muisteluja 65-matkalta. Konserttikiertueemme taittui etupäässä kahdella bussilla, pitkiäkin etappeja tehden konserttipaikasta toiseen. Miten kukin bussimatkan aikana tappoi aikaa? Eräät nukkuivat syvää unta, toiset syventyivät matkaoppaisiin tai kertasivat laulujen sanoja tai syynäsivät nuotteja jne. Mutta erikoisasemaan nousi pokanpeluu, Pukkakerho! Sen innokkaimmat käyttäjät olivat minun lisäksi ykköstenori, matematiikan opiskelija **Kerola**, joka oli varsinainen korttihai.

Solisti Usko oli taas bluffimies, joka solistin rivilaulajaa paremmalla päivärähällä nosti nokituksia ja pelotti usein muita pelaajia luopumaan omista korteistaan, katsomatta hänen bluffejaan. Näin hän vei potin. Summa summarum: jokainen vuorollaan voitti ja hävisi, joten lopputuloksena puntit eli 'daimit' menivät tasan. Mutta matka taittui iloisesti ja mukavasti, osallistuipa Enstikin jonkun kerran pokkapeliin. Hän käsiteli pelikortteja vanhan pelimiehen ottein, eivätkä hänen ilmeensä paljastaneet minkälaiset kortit hänellä oli kädessään. Jäi epätietoiseksi bluffasiko hän vai ei. Mutta sitä hän ei kuitenkaan saattanut Enstistä olettaa!

Tämän 65-matkan muistelut jätän tähän, mutta en voi jättää kertomatta miten suuren työn YL:n Naistoimikunnan jäsenet olivat tehneet ennen matkaamme Veli "Velha" Pyhälän vaimon **Veera Pyhälän** johtaessa laulajien puolisoiden toimintaa. Heidän monet myyjäisensä, muotinäytöksensä ja monet muut tempauksensa tuottivat valtavan suuren rahamäärän matkakassaan. Kiitän vielä kerran kaikkia Teitä rakkaita hyväntekijöitämme YL65-matkakuoron hyväksi suorittamastanne suuriarvoisesta työstä!

Surukseni totean, että myös Teidän rivinne ovat 45 vuodessa harvenneet. Pois meni merehen päivä, poies kullaisna keränä...

Vuonna 1968 YL teki Enstin johdolla konserttimatkan Puolan pääkaupunkiin Varsovaan ja Krakovaan. Varsova-konserttimme aamuna Enstiin iski niin ankara migreenikohtaus, että hänen oli vetäydyttävä ho-

tellihuoneeseensa lepäämään ikkunat pimennettyinä. Kenraaliharjoitukset päivällä veti "Pelti".

Olimme kovin huolissamme Enstin voinnista, jaksako hän ollenkaan johtaa iltakonserttia. Mutta vähän ennen konsertin alkua hän saapui kalpeana keskuuteemme vakuuttaen ja lohduttaen meitä, että hänen olonsa on nyt parempi ja kyllä hän johtaa illan konsertin. Niin hän tekikin ensitimäisellä sisulla ja periksiantamattomalla päätöksellään. Konsertti onnistui ja lauloimme jonkun ylimääräisenkin laulun. Kävimme aikaisin yöpuulle, sillä edessä oli matka Krakovaan ja konserttiin.

Ennakkotietojen mukaan konserttipaikkamme oli kaupungin yliopiston juhlasali. Mutta jonkun selityksen mukaan paikka olikin viime tingassa muuttunut. Niinpä ajoimme meille ilmoitettuun "konserttitaloon", joka osoittautui vähemmän arvokkaaksi paikaksi. Se lienee ollut joku kaupungin kansakouluista tai nuorisoseuran taloista. No, mitäpä tuosta.

Asetuimme asemiin esiripun taakse, ja kun verhot edessämme avattiin, totesimme, että salissa oli peräti 3 (lue kolme) kuulijaa: oletettavasti talon kuuro vahtimestari, hänen sokea puolisonsa, ja kolmas itkevä naishenkilö lienee ollut koulun keittäjätär. Palkitsimme arvovieraamme Enstin päätöksellä laulaa heille ennakolta merkityn ensimmäisen osan koko repertuarin.

Niin tehtiinkin, mutta väliajan jälkeen Ensti lyhensi 'hieman' ohjelmistoa ja samalla lisäsimme konserttilyeisön määrää. Noin puolet laulajis-

tamme pääsi konserttisaliin nauttimaan suomalaisen ylioppilaskuoron hienoista esityksistä! Mistä tämä kaikki johtui, paikan vaihto ym. Selitys on yksinkertainen: Puola valtiona kuului vielä siihen aikaan sen Suuren ja Mahtavan valtapiiriin, ja ylemmältä taholta oli tullut mahtikielto päästää länsimaalaista hapatusta turmelemaan Puolan ylioppilasnuorison hienoa ideologiaa. Kuulimme jälkeensä, että alkuperäinen ja meitä ennakkolta mainostanut konserttitalo oli täynnä meitä odottaneista krakovalalaisista opiskelijoista ja muusta konserttiyleisöstä. Mutta jäihän meille lyömätön ennätys Ylioppilaskunnan Laulajien pitkässä historiassa - vain kolme kuulijaa konsertissa!

Vielä päivämäärä - 15.5.1978 - joka liittyi oleellisesti Enstiin ja hänen aloitukseensa Laulu-Miehet-kuoron uutena laulunjohtajana. Tämä päivämäärä liittyy YL:n ja LM:n historiaan sekä eräiden sen aikaisten laulajien esiintymisiin niin epäkorporatiivisella tavalla, että tässä Enstin muistokirjoituksessanikin palaan päivämäärän tapahtumiin.

Mainittuna päivämääränä pidettiin kokous, eräänlainen junttakokous, vaalikokous kahden laulunjohtajan ehdokkuudesta Laulu-Miesten uudeksi johtajaksi. Toinen ehdokas oli Ensti, toinen LM:n silloinen johtaja, dipl. urkuri ja kaunisääninen tenori ja kuoron solisti **Erkki Forss**.

Oli syntynyt klikki, jonka ehdotomana päämääränä oli savustaa Erkki Forss johtajan paikalta. Niissä puheenvuoroissa ei lainkaan mainittu hänen musiikillisia ansioitansa, vaan kajottiin loukkaavalla tavalla hänen

persoonansa ja hänen yksityiselämänsä.

Enstiä ei kukaan vastustanut, vähiten minä - monivuotista johtajaani YL:stä ja läheistä ystävääni - vaikka jyrkästi tuomitsin puheenvuoroja, joita käytettiin yyllän kuningasta, - jo 40-luvulta - vastaan. Olin LM-lehden toimittaja niihin aikoihin ja selostin kokouksen kulun ja pidetyt puheenvuorot Laulumies-lehdessä numerossa 2/78.

Erkki Forss oli vaalikokouksessa läsnä ja poistui talosta - viimeisen kerran. Tapasin kerran Erkin Haikon kartanossa veteraanikuntoutuksessa ja ehdotin hänelle liittymistä Uriseviin. Tällöin hän tokaisi minulle: en milloinkaan enää avaa LM-talon ulko-ovea!

Enstin johtajankausi alkoi Laulu-Miehissä vuoden 1979 alussa. Tuntien hänen herrasmies- ja hienon luonteensa en usko, että hän milloinkaan olisi hyväksynyt tapaa, millä tuli valituksi vaalikokouksessa, jos olisi ollut tilaisuudessa läsnä.

Kerran Ensti kysyi minulta: miksi vastustit kokouksessa minun valintaani? Muistan hyvin mitä hänelle vastasin: Ensti, vanhana sotaveteraanina olen tottunut seuraamaan kulloisenkin johtajan lippua. Nyt seuraan uskollisesti Sinun lippuasi! Ensti ymmärsi vastaukseni ja veljeytemme säilyi aina hänen viimeisiin aikoihinsa saakka.

Olen laskenut nyt sen lipun - Enstin lipun - puolitankoon. Syvästi häntä muistellen.

Pekka Ehnqvist
"PUTTE"
YL, L-M, UU

Ensti vei mukanaan ...

Olen todistajana jäävi. Vaikka minulla ei olekaan verisidettä Enstiin, koin hänet musiikillisena isoveljenäni. Isoveljeä ei voi arvioida objektiivisesti, joten oheiset minulta pyydetty mieli- ja muistikuvat ovat väistämättä subjektiivisia. Ne perustuvat vuosiin, joina lauloin Ensti Pohjolan johdolla YL:ssä ja Suomen Laulussa sekä muutaman kerran Enstin kutsutun solistina Laulu-Miehissä ja Tapiolan kamarikuorossa.

Liityin Ylioppilaskunnan Laulajiin keväällä 1958 ja pääsin heti Brysselin maailmannäyttelyn matkakuoroon. Tästä huolimatta olin jo kevään 1959 konsertin jälkeen turhautunut silloisen YL:n haasteettomaan ohjelmistoon ja vaatimattomaan tasoon. Olin jo lopettamassa mieskuorolaulun, kun kävi ilmi, että kuoron johtajaksi oli tulossa eteläpohjalaisen Jussien sellisti-lääkäri-kuoronjohtaja Ensti Pohjola, jonka kohistiin ”*osaavan kaikki stemmat ulkoa jo ennen ensimmäistä harjoitusta!*”. Päätin ennen lähtöäni vilkaista, miten se pohjalainen Pohjola täyttää stadilaisen mittapuun ...

Ensti vei oitis mukanaan! Hän otti heti ensimmäiseen konserttiinsa ennakkoluvottomasti Tauno Marttisen teoksen *Albatrossi*, joka sen ajan YL:lle oli lähes ylivoimainen. Teos katkesi kokonaan vielä kenraaliharjoituksessa, mutta Ensti totesi tyyneesti: *Kyllä se sitten iltamissa ...* Ensti nosti YL:n muutamassa vuodessa maailman huipputasolle, jolla kuoro on sen jälkeen pysynyt niin Heikki Peltolan kuin Matti Hyökin johtaja-

kaudella. Sibeliuksen, Kuulan ja Madetojan säveltämien merkittävimpien kansallisaarteiden rinnalle pyysyvään ohjelmistoon tulivat Einojuhani Rautavaaran ja entisen ”viholliskuoron” eli Akademiska Sångföreningin johtajan Erik Bergmanin vaativat teokset. Kansainvälisen ohjelmiston monipuolisuudesta kertovat puolestaan säveltäjänimet Bartok, Distler, de la Halle, Hindemith, Machaut, Milhaud, Orff, Poulenc, Reger, Stravinsky ja monet muut.

Enstin aikana YL koki 126-vuotisen historiansa ylittämättömiä huippuhetkiä, joiden toivoisi säilyvän narsismiin helposti vajoavien nykyisten ja tulevien laulajapolvien tietoisuudessa. Mainittakoon esimerkkinä 35 konsertin kiertue Pohjois-Amerikkaan maailman suurimman konserttitoimiston ”ammattitaiteilijoina” syksyllä 1965, Sibeliuksen 100-vuotisjuhlakonsertti New Yorkin Carnegie Hallissa säveltäjän syntymäpäivänä 8.12.1965, maailman vanhimman neliäänisen teoksen Machautin *Messe de Notre Damen* maailman ensilevytys 1968, New Yorkin Lincoln Centerissä huhtikuussa 1969 pidetty konserttisarja, jota esittämään oli kutsuttu 16 huippukuoroa eri puolilta maailmaa ja jossa YL saavutti kiistatta suurimman huomion, ja lopuksi maailmanmaineen saavuttanut Sibeliuksen *Kullervo*-sinfonian ensilevytys 1970.

Enstin mielestä YL oli niin ainutlaatuinen uusiutuva ja nuorta elinvoimaa uhkuva soitin, että sen johta-

Gibraltar nähtynä Sierra Crestellinalta.

jaksi ei saanut ankkuroitua vuosikymmeniksi. Enstin näkemyksen mukaan kymmenen vuotta oli johtajalle kuin johtajalle riittävän pitkä etuoikeus soittaa YL:n kaltaista instrumenttia. Kuinka moni muu olisi Enstin tavoin pystynyt olemaan uskollinen periaatteelleen ja hennonut luovuttaa menestyksen aallonharjalla tahtipuikon seuraajalleen?

Jätettyään YL:n Ensti rakensi Suomen Laulun uuteen uskoon niin Matteus-passiota, muita oratorioita ja suomalaisia sekakuorosävellyksiä esittävänä suurkuorona kuin kamarikuorona, jonka ohjelmistoon kuuluivat muun muassa Edlundin *Glorian*, Johanssonin *Akr Carin haudan*,

Schnittken *Requiem*in ja Pendereckin *Stabat Mater*in kaltaiset huippuosamista vaativat teokset. Erityiseksi ansioksi Enstille on luettava toiminta virolaisen Veljo Tormisin ugrilaiseen perinteeseen pohjautuvan musiikin ”maahantuojana”. Ammattilaistason jousisoittajana Ensti – toisin kuin kuoronjohtajat yleensä – kelpasi ammattimuusikoille oratorioiden kapellimestariksi, joka karismallaan sai orkesterin irtautumaan perinteisistä manereistaan ja mukautumaan tuoreisiin tulkintoihin.

Suomen Laulun jälkeen oli vuorossa Laulu Miesten luotsaaminen hieinan aiemmasta poikkeavan ohjelmiston pariin. Itse sain olla mukana

opettamassa englantilaiselle yleisölle ukkosen ja sateen manausta Veljo Tormisin *Pikse litaaniassa* sekä taltioimassa Kalevalaa Pentti Raition teoksessa *Lemminkäinen kuokkavieraana Pohjolassa*. Vaikutelmakseni jäi, että Enstin loihittimat sadepisarat ja ukkosen jyrähdykset virkistivät Laulu-Miehiä ...?

Kuorolaulu on suureksi osaksi matkimista. Johtaja "laulaa eteen" ja kuorolainen yrittää laulaa johtajan antaman mallin mukaan. Ensti ei pystynyt liedlaulaja Peltolan tavoin loistamaan äänellään, mutta hän kykeni erinomaisella tavalla välittämään mieleenpainuvan mallin teoksen fraseerauksesta – antamalla sellonsa laulaa!

Enstin periaate oli, että hyvä kuoro hallitsee kaikki esitystyylit. Vanha musiikki, kansallisromanttinen musiikki ja moderni musiikki vaativat kaikki oman esittämistapansa paitsi musiikillisesti myös äänenmuodostuksellisesti. Kevyt "andersenilainen tyyli" ei ollut Enstille jumalansanaa, jota tuli noudattaa kaikessa musiikissa. Nuijamiesten marssi vaati täysijännitteistä voimaa ja sopivasti vibra-toa.

Huippukuorojen esitykset ovat sävelpuhtauden ja rytmisen tarkkuuden osalta täydellisyyttä hipovia, mutta valitettavan usein tulkinnaltaan verettömän steriilejä. Ensti otti tulkinnan mukaan heti alkuvaiheessa, melodian ja rytmin opetteluohessa. Spekuloin vapaasti: kun Ensti leipätyössään koetteli voimiaan kuoleman kanssa, hän sai tulkintoihinsa muita väkevämman elämän maun. Valitettavasti Enstille ei tar-

joutunut tilaisuutta tehdä muutamia "mallitallenteita" esimerkiksi Kuulan, Madetojan ja Sibeliuksen teoksista Radion kamarikuoron tai vastaavan musiikin ammattilaisista koostuvan kuoron kanssa ...

Miksi Ensti vei mukanaan? Miten Ensti poikkesi muista? Mistä Ensti oli tehty?

Ensti oli karismaattinen persoona, ainutkertainen yhdistelmä syvällistä musikaalisuutta, elämäkokemuksen jalostamaa sydämen sivistystä, terävää älykkyyttä, omaleimaista huumorintajua, luottamusta herättävää rauhallisuutta, ennakkoluulotonta riskinottoa, rohkeata määrätietoisuutta ja kaiken kukkuraksi rehellistä vaatimattomuutta.

Ensti halusi olla ennen kaikkea dynaaminen, kirjaimellisesti *esittävä* taiteilija, joka tuottaa ainutkertaisia elämyksiä kuulijoilleen. Hänelle ei ollut tärkeitä – kuten yleensä taiteilijoille – kivettä tulkintojaan tallenteille jälkipolvien ikuisesti toistettaviksi. Monen kuoronjohtajan periaatteena on harjoittaa esitettävä teos viimeistä piirtoaan myöten valmiiksi "pakettiksi", jota tarjoillaan kuulijalle kerrasta toiseen turvallisen samanlaisena. Ensti harjoitti kappaleen teknisesti valmiiksi ja hahmotti myös tulkinnan tiettyihin raameihin, mutta halusi viimeistellä tempot ja nyanssit esitystilanteen inspiroimalla tavalla. Hän oli mielestäni esityksissään kuten zen buddhisti: ei historiaa, ei tulevaisuutta, vain tässä-ja-nyt! *Muistakaa katsoa tänne, konsertissa voi tapahtua mitä tahansa!*

Pertti Saurola

Erkki Pohjola 1933–2009

Ensi kosketukseni **Erkki Pohjolaan** tapahtui vuonna 1972. Olin juuri valmistunut Sibelius-Akatemian Koulumusiikki-osastolta ja aloittamassa auskultointia normaalilyseoissa. Hoidin myös musiikinopettajan virkaa vanhassa koulussani, Kallion Yhteiskoulussa. Erkki Pohjola soitti ja tarjosi musiikin lehtorin virkaa Tapiolan Yhteiskoulussa.

Ajettuani talven Vantaan Länsimäen ja Tapiolan väliä *Pale* – jolla nimellä Pohjola lähipiirissä yleisesti tunnettiin – ehdotti minulle muuttoa Espooseen: ”Järjestän lainan.” OKO:n pankinjohtajana silloin toiminut Pellervo-seuran toimitusjohtaja ja monialainen kulttuurivaikuttaja **Sampsä Mantere** myönsi lainan ’taiteellisin perustein’ ja niin minusta, vaimosta ja kaksivuotiaasta **Pasista** tuli Espoon laajalahtelaisia.

Olin itse aloittanut ensimmäisen kuoroni, *Helsingin Poliisilaulajien* johtajana niin ikään syksyllä 1972. Pohjolan toimet Tapiolan Yhteiskoulun kuoron johtajana tempaisivat täysin mukaansa. Ihastuin ikihyväksi *Akos Papp’in*, Unkarista Suomen Jyväskylään kotiutuneen kuoropedagogin kansanlaulusovituksiin ja vein niitä Poliisienkin harjoituksiin. *Tuku tuku lampaitani* istui loppujen lopuksi hyvin virkavallan ohjelmistoon niin Linnanmäellä kuin Kadonneen karkauspäivänkin konserteissa.

Pohjolan persoonallisuus oli vetovoimainen. Hänellä oli luontainen kyky saada toinen tuntemaan itsensä erityiseksi. Pohjolan läsnäolossa oli

hiljaista myhäilyä, jonka helposti tulkitsi hyväksymiseksi ja rohkaisuksi milloin mihinkin. Tehtäviä jakaessaan hän puhui luottamusta osoittaen ja loi ympäristössään vahvaa yritysmieltä. Oli aivan tavallista että nuoret ja aikuisetkin huomasivat selviytyvänsä aikaisemmin ylivoimaisina pitämistään haasteista. Tapiolan kuorosta alkoikin vähitellen löytyä paitsi eteviä instrumentalisteja myös säveltäjiä.

Pohjola kuului niihin taiteilijoihin joiden sisällä iti ja kasvoi sinne kerran kylvetty siemen. Opiskeluaikana tehdyt opintomatkat Unkariin tutustuttivat maan lapsikuorojen korkeaan tasoon. Oman kertomansa mukaan hän vakuuttui siitä että Suomessakin olisi kerran mahdollista saavuttaa jotakin samankaltaista. Pyrkimys kohti ihanetta piti mallin Pohjolan silmissä vaikka todellisuudessa hän oli esikuvansa jo tavoittanut ja jopa ohittanutkin. Päämäärä oli kehittänyt toimintakäskyn toteuttaa itsenäiseksi ja oman näköiseksi kasvanutta työnäkyä.

Ahkerana festivaalivieraana Pohjola tunnettiin ympäri maailman. Suomalaisia kollegoitaan *Pale* moitti kuppikuntaisuudesta: ”Mitä te täällä istutte, menkää tuonne missä britit ja jenkit juttelevat!” Olkalaukustaan *Pale* jakeili ajankohtaista informaatiota milloin kotimaansa musiikkitapahtumista milloin seuraavista *Songbridge-festivaaleista* – ideoimistaan ja hallinnoimistaan maailmanlaajuisista lapsikuorokuorotapahtumista.

Matti Hyökki

In memoriam

Heikki Sovijärvi

Kakkostenori, filosofian maisteri Heikki Sovijärvi kuoli 3.3.2008. Hän oli syntynyt Korpilahdella 16.3.1917. Hän liittyi 1958 LM:iin, jossa toimi mm. musiikkilautakunnassa. Hänen muita kuorojaan olivat HOL, YL, Olympiakuoro 52 ja myöhemmin UU. Hän suoritti MKL:n mestarimerkin 1959. Ammattiaan Sovijärvi harjoitti sanomalehtimiehenä ja myöhemmin hallintotehtävissä vakuutusosalalla, mm. osastopäällikkönä ja toimitusjohtajan sijaisena Jälleenvakuutusyhtiö Varmassa.

Jaakko Kiviniemi

Kakkosbasso, agronomi Jaakko Kiviniemi kuoli 21.8.2008 Kuopiossa. Hän oli syntynyt 27.11.1926 Lapualla kanttori Kustaa Kiviniemen perheeseen. Jo lapsena hän oppi isänsä neuvomana soittamaan urkuja ja pianoa. Kiviniemi tuli ylioppilaaksi 1945 ja valmistui agronomiksi 1951. Opiskeluaikanaan hän lauloi Pohjalaisissa Mieslaulajissa ja Ylioppilaskunnan Laulajissa. YL:ssä hän lauloi 1948-69 ja oli myös puheenjohtaja 1955-61 ja 75-vuotisjuhlatoimikunnan puheenjohtaja. Hän osallistui YL:n konserttimatkoihin Tanskaan ja Ruotsiin 1949 sekä USA:han 1953 ja 1965.

Jaakko liittyi Laulu-Miehiin 1958 ja oli mukana sen konserttimatkoilla Lontoossa ja Skotlannissa 1982, Bulgariassa 1986 ja Itävallassa ja Unkarissa 1987. Hän oli Suomen Laulun (SL) aktiivinen jäsen 1970-90 ja oli sen puheenjohtajana 1971-85. Hän osallis-

tui myös SL:n pienryhmien toimintaan ja lauloi niiden solistiosuuksissa. Kiviniemi nimitettiin 1990 SL:n kunnianpuheenjohtajaksi.

Seniorisekakuoro Helsingin Kannelkuoroon Kiviniemi liittyi 1990 antaen arvokkaan lisän ja tuen sen basson sointiin. Hän toimi kuoron varalaulunjohtajana 1994-02 ja puheenjohtajana 1994-01. Hän edusti kuoroa myös Kansallinen Senioripiiri ry:n kokouksissa.

Kiviniemi jaksoi samanaikaisesti osallistua monien muidenkin kuoron toimintaan jäsenenä tai avustajana. Tällaisia kuoroja olivat Vihdin Kantaattikuoro (pj.1982-90), Tikkurilan Mieskuoro, Malmin Mieskuoro ja sekakuoro Vox Urbana.

Hän oli Sulasolin Helsingin piirin varapuheenjohtaja 1974-79, Sulasoliin kuuluvan Sekakuoroliiton (SKL) puheenjohtaja 1977-90. Sulasolin hallituksen varapuheenjohtajana hän oli 1985-90.

Jaakko Kiviniemi on suorittanut kussakin kuoromuodossa harrastusmerkkejä, joista mainittakoon Mieskuoroliiton mestarimerkki. Hän on saanut myös kuorojen kunnia- ja ansiomerkkejä, huomattavimmat niistä YL:n kunniamerkki ja pienoislippu, Suomen Laulun standaari ja juhlaplaketti, Sulasolin kultainen kunniamerkki, Sekakuoroliiton kultainen ansiomerkki, Mieskuoroliiton standaari ja Helsingin Kannelkuoron pöytäviiri. Hän oli Sulasolin Helsingin piirin kunniajäsen.

Leipätyötään Kiviniemi teki lähes

koko aktiiviaikansa Valtion Maatalouskoneiden Tutkimuslaitoksessa (Vakola), viimeksi ylitarkastajana, erikoisalanaan sadonkorjuukoneet. Hän oli hyvän asiantuntemuksensa ja selvän ulosantinsa vuoksi suosittu esitelmöitsijä.

Jaakko Kiviniemi kuoli tyttärensä luona Kuopiossa. Siellä hänet siunattiin viimeiselle matkalleen 7.10.2008. Siunauksen toimitti rovasti Pentti Simojoki, laulajaveli Kannelkuorosta. Simojoki puhui myös uurnanlaskutalaisuudessa Hietaniemen hautausmaalla 9.10.2008. Tuhkauurna kätettiin sukuhautaan lähelle taiteilijakukkulaa aiemmin kuolleen puolison Thelman, o.s. Kaista, viereen. Laulajatovereita useista kuoroista oli Jaakkoa saattamassa. Läsä olleet mieslaulajat esittivät laulut *Integer vitae* sekä *Oi, kallis Suomenmaa*.

Tapio Salminen

Kakkostenori, toimittaja Taito Tapio Salminen kuoli 24.10.2008. Hän oli syntynyt 10.3.1936. Hän liittyi LM:iin 1970. Hän oli mukana (I b) soolokvartetissa Haydnin pikku messussa Missa brevis. Se esitettiin Ilkka Kuusiston johdolla kuusi kertaa 1970-75. Lisäksi Salminen lauloi useassa konsertissa keskiääntä soolotertsetissä R. Zandonain kirkkolaulussa Te Deum mieskuorolle ja soolotertsetille. Hän piti myös solistikonsertin Tempeli-aukion kirkossa Lions Clubin hyväksi.

Seppo Hirvonen

Ykkösbasso, ye-kommodori Seppo Hirvonen kuoli äkillisesti 23.4.2009. Hän oli syntynyt Rääkkylässä

16.10.1932 sukutilan veljessarjan toiseksi vanhimpana. Lauluharrastuksensa hän aloitti jo koulupoikana Joensuun lyseon teinikuorossa. Hänen myöhempiä kuorojaan olivat YL, Karjal. Osakunnan miesk. Joukahaiset, LM alkaen 1984 ja UU alkaen 1996. Viime aikoina hän lauloi myös upseerien Kaaderikuorossa. Paitsi ykkösbassoa Hirvonen lauloi tarvittaessa myös kakkösbassoa. LM:ssä hän osallistui hallinnolliseen toimintaan kuoromestarina ja oli mukana useilla ulkomaan matkoilla. Kuoroiltaan hän on saanut useita ansiomerkkejä.

Itselläni oli ilo tuntea Seppo Hirvonen jo hänen ollessaan merikadettina 1950-luvulla. Opetin silloin Merisotakoulussa insinööriupseerina sivutoimisesti laivanrakennusoppia. Palvelin myöhemmin hänen kanssaan samoissa toimipaikoissa, jatkossa myös kaupungin virastossa. Joka paikassa muodostimme mieskvartetin väliäännet, minä silloin kakkostenorina. Eräessä vaiheessa ykköstenorina oli oopperalaulaja Aatos Tapala, joka palveli varusmiehenä Upinniemessä. Esiinnyimme mm. eläkkeellelähtö- ja syntymäpäiväjuhlissa.

Hirvonen valmistui meriupseeriksi 1957 ja täydensi opintojaan mm. kauppalaivoilla. Sotakorkeakoulun ye-kurssin hän suoritti 1965-67. Hän palveli päällikkönä laivoilla, viirikön päällikkönä, laivueen komentajana, Merisotakoulun kadettiosaston johtajana, laivastoaseman ja varuskunnan päällikkönä sekä merivoimien esikuntapäällikkönä.

Hirvonen siirtyi reserviin 1984, minkä jälkeen hän vielä teki toisen uran valmiussuunnittelijana Helsin-

gin kaupungin rakennusvirastossa 1984-92.

Laulu oli yhteinen harrastus Sepola ja hänen puolisoillaan Pirkolla. Sen merkeissä he olivat alkuaan tutustuneetkin. Pariskunnan harrastuksiin kuului myös kesäasunto Pirkonniemi Sepon kotitalan mailla Rääkkylässä.

Seppo siunattiin Lauttasaaren kirkossa sotilaallisin kunnianosoituksin. Siunaustilaisuudessa sekä myös muistotilaisuudessa seurakuntasalissa oli häntä lauluin saattamassa joukko laulajaveljiä Urisevista Ukoista sekä Kaaderikuoarosta.

Toivo Korpi

Kakkosbasso, toimitusjohtaja Toivo Korpi kuoli Tähtitorninmäellä sattuneen kaatumistapaturman seurauksena 19.6.2009. Hän oli syntynyt Noormarkussa 14.12.1919. Hän liittyi LM:iin 1949. Hänen muita kuorojaan olivat 18. Divisioonan ja JR 6:n rintamakuorot, Rauman Mieslaulajat, Hgin Sotaveteraanikuoro sekä myös UU. Korvella oli MKL:n mestarimerkki ja 25-v.ruusuke sekä LM:n kunniamerkki. Koulutukseltaan Korpi oli merkonomi ja mainoshoitaja. Hän toimi pankki- ja liikealalla, viimeksi oman liikkeensä Filmituotanto Scenaria Oy:n toimitusjohtajana. Hyvällä ja selvällä äänellään hän selosti mm. joitakin TV:n luonto-ohjelmia. Korpi asui loppuvuosiinsa Hämeenlinnassa, jossa hän myös sai viimeisen leposijansa.

Veikko Kauhanen

Ykköstenori, pankinjohtaja Veikko Kauhanen kuoli 13.10.2009. Hän oli syntynyt Helsingissä 6.1.1932, mutta

viettänyt nuoruutensa ja suurimman osan työikänsä Kuopiossa ja useassa muussa Savon kaupungissa. Hän oli koulutukseltaan merkonomi ja toimi pankkimiehenä, ennen eläkeikänsä konttorinjohtajana Helsingissä. Kauhanen lauloi Puijon Laulussa, Kuopio-Kvartetissa, Savonlinnan Mieslaulajissa, Mäntyharjun Laulu-Sepois ja Varkauden Mieslaulajissa.

Useassa kuorossa hän oli myös sihteerinä tai taloudenhoitajana. Savonlinnassa hän osallistui kuoronsa mukana oopperaesityksiin. Laulu-Miehiin Kauhanen liittyi 1980 heti Helsinkiin muutettuaan. Hän toimi äänenvalvojana 1980, sihteerinä 1986-87 ja osallistui kaikkiin kuoron ulkomaanmatkoihin. Viime aikoina hän oli aktiivisesti mukana UU:n toiminnassa. Hän oli perustajajäsen runsaat 10 vuotta sitten toimintansa alkaneessa kuoron jäsenten Tiletantti-kvartetissa (nimi Veikon keksimä), joka harjoittelee yleensä joka viikko. Kvartetti oli alkuaan yksinkertainen, myöhemmin 2-3-kertainen, mikä varmistaa sen toiminnan mahdollisten esteiden sattuessa. Nuoruudessaan Veikko oli innokas urheilija, erityisesti pesäpalloilija. Veikko Kauhanen menehtyi yllättäen havaittuun syöpäsairauteen, jota ei osattu epäillä lonkkaproteesin aiheuttamien vaivojen vuoksi.

Aarno Hannula

Kakkosbasso, dipl.ins. Aarno Hannula kuoli 24.10.2009. Hän oli syntynyt Kotkassa 9.9.1926.

Hän aloitti lauluharrastuksensa Kotkan lyseon kuoropojissa ja lyseon kvartetissa. Opiskeluaikanaan hän lauloi PK:ssa, johon liittyi 1947 ja osal-

listui sen laajoihin matkoihin Amerikkaan 1950 ja Välimeren maihin 1952. Hannula liittyi Laulu-Miehiin 1959 ja Uriseviin Ukkoihin 1981. Viime vuosina hän ei heikentyneen terveytensä takia ole jaksanut osallistua aktiiviseen kuorotoimintaan. Hannula oli

ammattissaan erikoistunut kylmätekniikkaan ja toimi suuren osan työelämästään Hankkijan kylmäkoneosaston osastopäällikkönä.

Timo Kareoja

Jaakko Pekka Kiviniemi

Keskuudestamme poistui 21.9.2008 Jaakko Kiviniemi, kuorolaulun mestari monessakin merkityksessä. Kiviniemi syntyi 27.11.1926 Lapualla missä hän kävi myös koulunsa päästen ylioppilaaksi 1945 Lapuan Yhteiskoulusta. Suoritettuaan jatkosodan juuri päätyttyä, erityisolosuhteissa varusmiespalvelun hän aloitti opiskelun Helsingin yliopistossa valmistuen agronomiksi v. 1951. Hänen työpaikkansa oli vuosikymmenet Valtion Maatalouskoneiden Tutkimuslaitos VAKOLA, missä hän aluksi toimi harjoittelijana, myöhemmin tutkijana ja eläköityi ylitarkastajan virasta. Jaakko erikoistui maatalouskoneisiin ja niiden huoltoon toimien arvostettuna asiantuntijana ja haluttuna esitelmöitsijänä maanviljelijöiden parissa.

Kuorolaulajien näkökulmasta hän teki mittavan uran sekä laulajana, kuorojen puheenjohtajana ja erityisesti suomalaisten kuorojen keskusjärjestöjen asiantuntija- ja johtotehtävissä.

Musiikki tarttui Jaakkoon jo poikavuosina kun hän kuunteli isänsä kanttori Kustaa Kiviniemen musisointia. Laulu ja urkujen soittotaito oli siten kotoperäistä jalostuen Jaakon pitkän elämäntaipaleen myötä.

Aikuisten kuorolauluun hän pereh-

tyi Pohjalaisissa Mieslaulajissa ja hän liittyi Ylioppilaskunnan Laulajiin (YL) II basson riveihin v. 1948 jättäen kuoron vasta v. 1969. Jyhkeä basso valittiin moniin YL:n luottamustehtäviin ja puheenjohtajana hän toimi pitkään, v. 1955-61. Hän osallistui kuoron Tanskan ja Ruotsin konserttimatkalle v. 1949 ja kahdelle vaativalle ja raskealle YL:n toiselle (1953) ja kolmannelle Amerikan konserttikiertueelle (1965).

Laulu-Miehiin (LM) hän liittyi v. 1958 osallistuen myöhemmin mm kuoron Lontoon ja Skotlannin (1982), Bulgarian (1986) ja Itävallan sekä Unkarin merkittäville konserttimatkoille.

Hyvin aktiivinen jäsen Kiviniemi oli Suomen Laulussa (SL) laulajana, solistina ja monissa luottamustehtävissä. SL:n puheenjohtajana hän oli v. 1971-85. Kuoro myönsi hänelle v. 1990 kunniapuheenjohtajan arvon.

Laulettuaan aikanaan Vihdin Kantaattikuorossa (puh.joht. 1982-90), Tikkurilan Mieskuorossa ja Malmin Mieskuorossa hän liittyi, kuorot jo jonkin aikaa jättäneenä, varttuneena seniorina ja kuorokonkarina Helsingin Kannelkuoroon (HKK) v. 1990, missä hänen syvä, sointuva ja puhdas

bassoäänensä rakensi bassolaulajien ja koko kuoron sointua v. 2008 ensimmäisen puoliskoon saakka. Kiviniemi toimi tässäkin kuorossa puheenjohtajana ja muissa luottamustehtävissä.

Kuorojärjestöissä, amatöörikuorolaulajien edunvalvonnan kärjessä hänen työnsä piirsi valtakunnallisen jäljen. Hän oli Sekakuoroliiton (SKL) puheenjohtajana v. 1977-90 ja hänet nimitettiin ansioistaan kyseisen liiton kunniapuheenjohtajaksi. Hän toimi myös Sulasolin 2. varapuheenjohtajana, hallituksen varapuheenjohtajana ja lisäksi Sulasolin Helsingin Piiri r.y:n varapuheenjohtajana.

Ylen määrin kuorotyössä ansioitu-

nut ja henkilökohtaisilla laulusuorituksillaan päteväytynyt (satoja julkisia konsertteja) Jaakko Kiviniemi sai osakseen arvostusta ja hänet palkittiin kuorojen ja järjestöjen toimesta kunnianosoituksilla, kunnia- ja ansio-merkeillä, plaketeilla ja standaaareilla (YL, SL, HKK, MKL, SLK). Hän suoritti aikanaan Mieskuoroliiton (MKL) mestarimerkin.

Laulajaveljemme, senioriyyällisti ja UU Jaakko Kiviniemen tuhkauurna laskettiin Helsingin uudelle hautausmaalle 9.10.2008 omaisten ja lukuisien laulajatoverien läsnäollessa, kunnioittavasti laulun sävelin.

Veikko Lappalainen

Ilkka Peräläinen (15.7.1947–28.11.2009)

Ilkka liittyi YL:ään tasan kolmekymmentä vuotta sitten. Jo tuolloin hänellä oli lauluharrastusta takana WiOL:iissa ja Bottan yhteislaulutilaisuuksista, joita hän veti pianon takaa. Siellä kehittyi vastuunkantajan asenne ja voimakas ääni, katu-uskottava basso. Ilkka olikin solistinen kakkosbasso, pääkaupunkiseudun mies- ja sekakuoroissa arvostettu vahvistus, Kvartettilaulajien tukipilari, joka harvinaista kyllä, opetteli stemmat ja tuolle ajalle epätyypillisesti ymmärsi myös ”mutikoiden” päälle.

Ilkka harrasti panssarisodan historiaa, minkä hän yhdisti musiikintulkitsijana keskiaikaiseen taloudellisuuteen, matemaatikon vähäeleisyyteen ja suomalaiseen itsenäisyyteen. Musiikkimaku oli laaja. Se ulottui vanhasta musiikista ja kansallisro-

manttisesta mieskuoromusiikista venäläisten romanssien kautta slaavinkieliseen kirkkomusiikkiin.

Ilkan silmäterä oli Laajasalon talon puutarha, jonne hän istutti parinkymmenen vuoden mittaan satoja taimia, ennen kaikkea kurjenmiekkoja. Pensaiden keskellä, pihan grillauspaikalla istuimme monet kerrat pitkälle syksyyn saakka pohtimassa maailman menoa. Koleassa ilmassa laulaminen vahvisti ääntä, vapun jälkeen, ”terassikaudella” kun oli vaikea saada audienssia sisätiloihin.

Komean puutalon pesämuna oli peräisin 70-luvun puolivälistä telakalta. Nuori matematiikan opiskelija painoi kahta vuoroa jäänmurtajien maalaus- ja purkutöissä. Siellä hän myös altistui sairaudelle, joka puhkesi 35 vuotta myöhemmin, alle vuosi sitten.

Ilkka oli arkaainen, vaatimaton ja hyvä mies. Ihmisenä hän oli hiljainen, mutta protestoi äänekkäästi kakkosbasson demppaamista. Kellokkaaksi häneltä puuttui kuitenkin kaipuu parrasvaloihin ja barrikadeille. Eturivin YL:isti vietti uransa taka-

rivissä ruoka-aikoja lukuun ottamatta.

Ilkka on saapunut suurelle fermaatille. Hyvää matkaa ja kevyet mullat, Pörö!

**Ilkka Korpi Ib
Heimo Karppinen It**

Matti Kesti 80 vuotta

Ansioitunut kuoroveljemme Matti Kesti täytti kunnioitettavat 80 vuotta 11.10.08.

Matti on pohjoisen miehiä, syntynyt Ylistarossa ja käynyt koulunsa Torniossa, jossa tuli ylioppilaaksi 1948. Hän opiskeli Teknillisen korkeakoulun rakennustekniikan osastolla, josta valmistui diplomi-insinööriksi 1955.

Matti Kesti lauloi Polyteknikkojen Kuorossa 1950-54, Suomen Laulussa 1975-87 ja Radion kansanlaulukuo Peipposissa 1976-86. Laulu-Miehiin Matti liittyi 1961. Aluksi hän lauloi kakkostenoria, missä stemmassa suoritti Mieskuoroliiton taitomerkin 1970, mutta siirtyi 1976 ykköstenoriin, missä hän suoritti mestarimerkin 1984 (n:o 111).

Mestarimerkki suoritettiin Iin kansalaisopistossa Helsingistä tulleiden MKL:n edustajien valvonnassa. Allekirjoittaneella oli ilo laulaa silloin Matin kanssa samassa kvartetissa ykkösbassoa. Merkkilauluja oli harjoiteltu laululeirillä useita päiviä LM:n isännän Pekka Lehvilän kesäasunnolla Iijoen suulla. Harjoittajana oli kuoron aikaisempi varajohtaja Jarmo Kokkonen, joka samalla myös itse

suoritti mestarimerkin kakkosbassossa.

Laulu-Miehiin Matti on ollut ääniviskaalina ja musiikkilautakunnan jäsenenä sekä osallistunut lukuisiin konserttimatkoihin kotimaassa ja ulkomailla. Urisevissa Ukoissa hän on ollut vuodesta 1979 alkaen. Mieskuorolaulun lisäksi Matti on jatkanut sekakuorouransa Helsingin Kannelkuorossa alkaen 1992. Hän on ollut tärkeä ykköstenori, joka on laulanut myös soolotehtävissä ja solistiryhmissä. Matti on saanut lukuisia huomionosoituksia kuoroiltaan sekä myös Sulasolilta.

Ansioyötään Matti Kesti on hoitanut Metsähallituksessa piiri-insinööriä, toimistopäällikkönä ja vt. metsäneuvoksena sekä Länsi-Suomen vesioikeudessa vesioikeusinsinööriä. Hänellä on ollut myös huomattavia luottamustoimia.

Laulu-Miehet, Urisevat Ukot ja Laulumies-lehti toivottavat Matti Kestille parhainta onnea.

**Timo Kareoja,
laulajaveli jo
vuosikymmenien takaa**

Laulu-Miesten kronikka... ...syyslaulukaudella 2008

Satakunta 2008

Kun laulukuntamme vuoden 2008 marraskuun ensimmäisen päivän aamuna nykytaiteen museon *Kiasman* pysäkiltä nousi bussiin mennäksemme Satakuntaan konserttikiertueelle ja harjoittelemaan, totesin tämän lehden päätoimittajalle, laulukuntamme puheenjohtajalle **Juha Lappalaiselle**, että lehden uusin numero on valmis eikä laulukuntamme toiminnan raportoimisen osalta mitään ole rästissä.

Kyllähän meitä kumpaakin hymyilytti, sen verran lehti on ilmestynyt omia aikojaan ja kertonut asioita hyvinkin jälkikäteen.

Vuoden 2009 osalta Laulu-Miesten hallitus uuden puheenjohtajansa **Markku Ruudun** johdolla päätti, että puheenjohtaja seuraa edeltäjänsä myös lehden päätoimittajana sekä että lehti myös vuonna 2009 ilmestyy kahtena numerona. Vuosikerran 2009 ykkösnumero ilmestyykin nyt reilusti yli vuotta myöhemmin kuin edellisen vuosikerran ensimmäinen. Ykkösnumeron viivästytyä tarpeeksi päätettiin, että se saa jäädä vuoden ainoaksi.

Jotakin oli sentään jäänyt rästiin: kertomus *Urisevain Ukkojen* Turunmatkasta, siitä **Timo Kareoja** oli silloin jo kirjoittanut.

Mutta Satakuntaan menimme seuraan tässä matkanjohtajan **Antero Halmelan** kertomusta. Kuten yleensäkin tällaisilla matkoilla, matkan

varrelta nousi kyytiin lisää laulajaveljiä, Paavon patsas ensimmäisenä pysäkinä. Monelle laulajaveljelle oli ollut yllätys, että paikallisliikenne noudattikin sunnuntai- ja maanantai-ajataulua; olihan pyhäinpäivä.

Matkamme oli yhdistetty konserttimatka ja harjoitusleiri. Harjoittelimme koko lauantaipäivän hotelli *Ellivuoressa* silloisessa Vammalassa. Kello 18 alkoi konsertti *Vammalan lukion* juhlasalissa. Yleisöä oli enemmän kuin laulajia, ei kuitenkaan kovin montaa. Konserttijärjestelyistä Vammalassa oli huolehtinut **Istvan Vilagi**. Karonkka oli Akseli Gallen-Kallelan lapsuudenkodissa *Jaatsissa*, jossa iltapala, isäntänä *Vammalan musiikkiyhdistyksen* väkeä.

Vapaamuotoisen iltaohjelman ja hotelliyöpymisen jälkeen aamiaisen syötyämme matkustimme frakit päällä lohikeittolounaalle Risto Rytin kesäkotiin Huittisten *Raskalaan*. Talon viehättävä emäntä **Kristiina** piti ansiokkaan esitelmän talon historiasta: se on rakennettu 1912 syyntitaloksi Risto Rytin vanhemmille. Presidentti on viettänyt kesiään talossa 1912-1930. Talo on siirretty nykyiselle paikalleen muutama vuosi sitten noin 10 kilometrin päästä ja toimii nyt juhla-, kokous- ja pitopaikana.

Kello 13 alkoi *Huittisten Säästöpankin* tilaama konsertti Huittisten Risto Rytin -salissa. Isäntinä pankinjohtaja **Hannu Vähähyyppä** ja **Aulis Martti-**

la, teemana "Hullu mies Huittisista, syö enemmän kuin tienaa – ja loput rahat tallettaa Huittisten Säästöpankkiin!" Yleisöä oli neljänsadan hengen sali melkein täysi. Huittisissa konserttiin oli pääsymaksu, lippuja sai pankista. Varmaankin pankin kutsuvieraita oli paljon.

Ennakkotiedoissa kerrottiin: "on myös 'huittislainen soundi', sillä II tenorin rivistössä on paikkakunnalta lähtöisin oleva Antero Halmela, jonka vanhemmat Erkki ja Elisa Halmela olivat aikoinaan Huittisten Mieslaulajien ja Kirkkokuoron aktiivijäseniä. Laulu-Miesten jäseniin on myös kuulunut Raijalan Aution musiikki-perheen poika Veikko."

Siirryimme Raumalle *Rauma*-saliin, jossa pian alkoikin sunnuntain toinen konsertti, tilaajana *Eurajoen Säästöpankki*, isäntinä pankinjohtaja **Matti Saustila** ja **Rafael Eerola**. Jokseenkin salintäysi yleisö oli täälläkin.

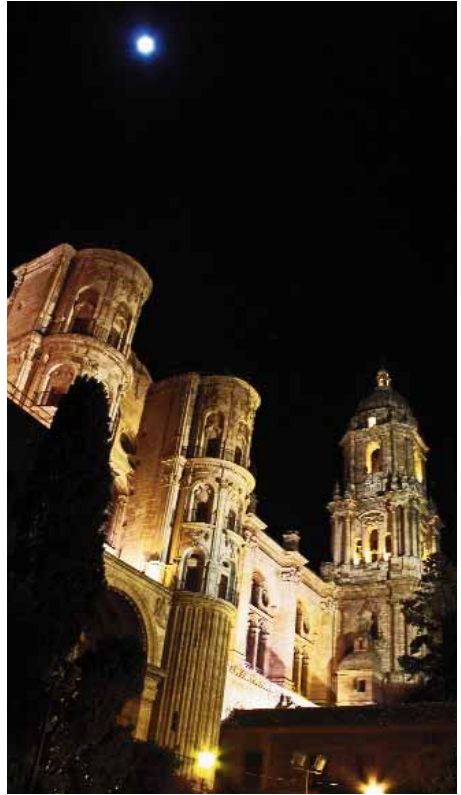
Sekä Huittisten että Rauman konsertit olivat säästäväisyysviikon juhla-konsertteja, asianomaiset pankit olivat kutsuneet konsertteihin asiakkaitaan, luottamushenkilöitään ja muita sidosryhmiään. Vammalan konsertissa yhteistyökumppanimme olivat *Vammalan musiikkiyhdistys* ja Vammalan kaupunki.

Ventoniemen kuljettaja kilpaili kotimatalla vitsinkerronnassa **Reijo 'Repe' Ollisen** ja **Lauri 'Lare' Lehtikankaan** kanssa.

LM Espanjassa

6. - 13. (14.) 11. 2008

Espanjan aurinkorannikolla olemme käyneet peräkkäisinä parillisina vuo-

Malagan katedraali ja täysikuu.

sina jo neljästi. Toiston tuntua oli, mikä näkyi hieman alhaisena intensiteettinä matkakuoron kokoamisessa. Laulukunta oli matkan ehdoksi asettanut sen, että pääsemme konsertoimaan *Malagan katedraaliin*. Jo edellisellä matkallamme käyttämämme hotellin johtaja **Hidalgo** oli vaikuttanut siihen, että katedraaliin pääsimme konsertoimaan.

Kulttuuriyhdistys Kaleva oli järjestänyt yleisölle bussikuljetuksen katedraalin konserttiimme. Oma arvio ni yleisön määrästä oli 350, mutta sen

verran tuli jo Kalevan busseilla, ja muitakin oli. Pääosa yleisöstä oli paikallisia suomalaisia, mutta oli paikallisia paikallisiakin. Läheisessä ravintolassa oli karonkka, jossa muun muassa laulettiin serenadi rouva **Hidalgolle** sekä **Heli Tourulle**, joka oli matkamme erinomaisesti järjestänyt.

Väliotsikon sulkeet viittaavat siihen, että viikon mittaisen matkamme paluulento tuli perille vasta aamun puolella. Matkan saattoi tehdä lyhyempänäkin, mutta tällä kertaa lentohinnat vaikuttivat siihen, että lyhytmatka maksoikin enemmän. Matkanjohtajanamme toimi **Harri Ruutu**.

LM Málaga'n katedraalissa (Kuva: Heli Touru).

Mijas.

Arno Rautavaaran matkamatkakertomus on tässä lehdessä, siis hänen kuvauksensa patikka- ja muista retkistä majapaikastamme Fuengirolasta. Arno oli ennen matkaa tarjonnut meille laulajaveljilleen mahdollisuuden edulliseen hintaan hankkia työnantajansa Kustannusosakeyhtiö Tammen julkaisemaa kirjaa, Pentti Korpelan kirjoittamaa *Espanjan Aurinkorannikon patikkareitit*. Minäkin käytin lauantaini Mijas-vaellukseen, mutta kuljin yksinäni. Kun vertaan Arnon kertomusta omaan vaelluskokemukseeni, saa vanha itämainen viisaus uuden tulkintansa: kulje yksin, kun haluat edetä nopeasti, kulje

ryhmässä, kun haluat päästä pitkälle.

Kerron vaelluksestani vain yhden yksityiskohtan. Sivulla 144 on kuva ja seuraavalla sivulla maininta luolatalosta. Kuvateksti kertoo: *Asunto on rakennettu osittain luonnonluolaan kallion sisään. Luola-asunnot ovat haluttuja ja kalliita Espanjassa*. Kun lähestyin luolataloa, näin auton pysähtyvän ja miehen päästävän koiran portista sisään. Mies oli viemässä autoaan autotalliin, kun menin hänen luokseen. Ilman yhteistä kieltä saimme sen veran keskustelluksi, että ymmärsin talon olevan sangen uusi ja hän, talon omistaja, oli yllätynyt tiedosta, että se oli päässyt kirjan kuvitukseksi.

Kekri

Lauantaina 15. marraskuuta 2008 vietimme Kekriä Laulu-Miesten juhlasalissa.

Kuten niin moni kekri ja ennen

- Hyvää iltaa jälleen teille

Espanjan Aurinkorannikon patikkareitit
ystävöt ja kööriläiset
onhan onnellista meille.

Saada tänne lähimmäiset.

- Tervetuloriimit tässä
taasen ovat syntymässä.

Kas vuosi meni menojaan,
ja uusi kekri tekee tulojaan.

- Miina Äkkijyrkän, kuin myös Pariisiin
Laulu-Miehet valloittamaan ehti.

Siitä kertoi sanoin, kuvin
Mika Ainola ja Laulumies-lehti

- Kotomaamme koko kuva, -
tai siis Rauma sekä Huittinen nyt vähintään,
on nyt hurmattu myös juhlallisilla säveleillä.

- Espanjassa huomattiin,
että suomalaisilla on sielläkin aina kavero
ja se kavero on suomalainen;
siks' visiiteissä kierrettiin ja monia tuttuja tavattiin.

- No ehkä cathedraali Malagassa
siellä juuri kävivät he laulamassa,
ja sadat kuuntelijat härskistyivät kostein silmin,
kuullessansa Titanic- sekä Finlandia-hymnin.

- Ei kai vanhaa uljasta mieskuoroa
sentään "nuormieskuoroks'" mainita,
vaikka nuoria miehiä tusina
saikin riveihinne astua.

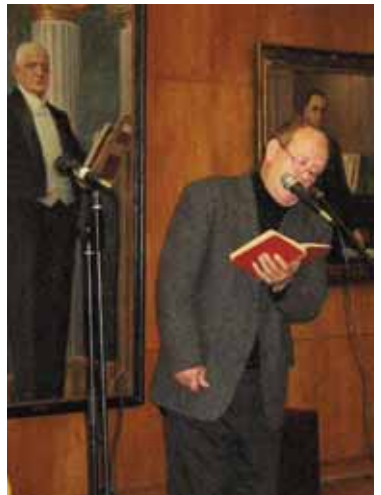
- He tietävätkin kaikki tään,
ett' loistava on harrastus,
se vähentääpi stressiä,
saa hormonitkin hyrräämään.

- Siis tyytyväiset kuorolaiset -
kuin myös koko juhlaöki -
laulakaa ja juokaa, syökää.
Tervetuloa ja viihtykää!

kekrejä octoberfest alkoi tämänkin juhla *Laulu-Miesten sisarten* puheenjohtajan **Anneli Ojasen** kalevalavai-kutteismittaisella runolla:

Helge Körvoits.

Veikko Poijärvi.

Serenadi Merja Larivaaralle.

Ja aivan kuten puheenjohtaja Ojanen totesi: "Siinä on nimesi ja Laulumies-lehti, tänä vuonna et tätä hukkaa!"

Sen sijaan hukkasin sen paperin, johon kirjoitin yksityiskohtia **Veikko 'Poitsu' Poijärven** lukemasta nimi-merkki Ollin pakinasta, joka kertoi Oy Postscriptumin johtajasta varakamarineuvos Latosirkkiöstä. Olihan titteli mustapartaisella miehelläkin, yliesierikoisapulaisvaravaurioraivausvaimitensenytmnipäällikkö. Kirjamesseilla 2009 kysyttiin, kuka osaa ulkoa luetella tuon tittelin, ja yleisöstä nousi monta kättä ja yksi vanhempi herrasmies sen sitten luetteli karkistelematta.

Mutta Poitsun pakina oli juhlan loppupuolella, Annelin runo aloitti, sitä ennen lauloimme vain *Kaikukoon, nyt laulu maamme*. Seurasivat *Lippusemme*, keitto, *helan, halvan* sekä *El carbon*.

Saapui sisään illan taiteilijavieras **Merja Larivaara** haitari sylissä.

Ihanasti rempallaan. Merja kertoi olevansa Oulun koulusta (ja sieltä tuntevansa isäntämme Laren). Kertoi, että 80-luvulla Tarmo Manni oli sanonut: "Sinä soitat hanuria ja minä puhun paskaa." *Tunsin miehen toisenlaisen.* Kysyipä Merja: Millaisia ryppylauluja laulatte? Siihen **Asko Virkkunen**, laulumies vuodesta 1963: *Ukko tuli tuppaan, löi keppiä lattiaan!* Seurasii: *Kun puhut rakkaudesta hiljaa kuis-katen.* Lauri Lehtikangas säesti. *Sen teen tänä yönä. Viimeinen polokka.* Taiteilija Larivaara poistui. Alkuruoka. *Mustalainen*, solistina **Eero Läikkö**. *Harvoin mä ryppyn saan.*

Pix eli Pox eli Maijan trio esiintyi. Muistiinpanoni ontuu sikäli, että tähän trioon kuului 4: **Maija Lappalainen** (laulu, rytmimuna) lisäksi Juha Lappalainen (klarineti, kitara, laulu), **Timo Niemi** (lyömäsoittimet, mandoliini ja laulu) sekä **Esa Jokinen** (piano, huuliharppu, laulu). Ohjelmassa: *Maailman tuulet*, *Appelsiini-puu* ja *Elämä*.

Timo Karvonen, Juha Lappalainen.

Markku Ruudun puhe. Malja *Laulu-Miesten* tulevaisuudelle. Edellämainittu Poitsu. Arpajaiset. **Eero Läikkö:** *Kulkuriveljeni Jan* sekä *Vallinkorven laulu*. Jälkiruoka. **Helge Kõrvits:** *Nightingale Sang in Berkeley Square* sekä *Sweet dreams*. Pete M. eli

Petri Malmi: Schubert *An die Musik* sekä Mozartin Sarastron aaria *O Isis und Osiris*. Karaoke.

Järjestöjuhlintaa

Torstaina 18. 11. 2008 Kulttuurikeskus Korjaamolla entisissä ja osittain nykymuseoidussa raitiovaunuhallissa kävimme laulamassa Töölö-seuran viisikymmenvuotisjuhlassa. Yhdyshenkilönä oli Juha Lappalainen, töölöläisyrittäjä. Juhlapuhuja oli yliopiston kansleri **Ilkka Niiniluoto**.

Töölön leijonien itsenäisyyspäivän konsertissa olimme laulamassa suunnilleen tai lähes kolmannenkymmenen kerran. Esiintymisemme jäi tältä erää viimeiseksi, vuonna 2009 tilaisuudessa oli mieskuorona *Suomalaisen klubin kuoro*.

Merja Larivaara.

Joulukonsertteja

Itsenäisyyspäivää seuraavana päivänä lauloimme *Keravan leijonien* joulu-

konsertissa Keravan kirkossa. 17. joulukuuta vuorossa oli *Lions club Helsinki 100:n* joulukonsertti Tempelaukiolla.

Omat kaksi joulukonserttiämme olivat 22.12.2008. Viime joulunumerossa esitellyt laulut, Harold Darken *Talven ihme* sekä Einojuhani Rautavaaran *Joulun virsi, elämän virsi*, olivat ohjelmistossamme uusia. *Talven ihme* on Aatos Nietoksen aivan uusi suomenkoski tai pikemminkin suomenkielinen teksti, Rautavaaran *Joulun virsi* on vanha sävellys, jota säveltäjä on uudistanut, viimeksi 1995. Vanhemman version lauloimme joulukonserttissamme 1997. Vuoden 2009 joulukonserttiohjelmamme ei juuri muutu, koska ohjelmisto levytetään tammikuussa 2010. Joululevy on tarkoitus saada myyntiin joulukuksi 2010.

Konserttien välissä oli 15. joulukuuta syyskokous, jossa sekä puheenjohtaja että varapuheenjohtaja vaihtuivat. Juha Lappalainen ja **Markku 'Tedi' Hakonen** siirtyivät rivilaulajiksi. Molemmat olivat olleet *Laulu-Miehissä* ja sitä ennen *YL:ssä* toimihenkilö- ja luottamustehtävissä varmaankin ainakin pitkälti kolmetakymmentä vuotta.

Joulu

Jouluaattona *Laulu-Miesten* perinteisellä tervehdyskäynnillä *Kivelän – Hesperian* sairaalassa meitä oli jälleen urisevaenemmistöinen joukko, yhteensä 23 laulajaa, joista aktiivikuorolaisia 9. Loput olivat Urisevia, joita meistä laulu-miehistäkin oli ainakin 7. Joskus on ollut entisiä laulu-miehiä, jotka eivät kuulu Uriseviin, tänä

vuonna ei. Jakauduimme jälleen kahteen ryhmään, joita johtivat *Urisevien Ulkkojen* varalaulunjohtajat **Olli Nuotio** ja **Seppo Suomala**. Ei siis paljoa puuttunut, että olisimme saaneet kumpaankin ryhmään kolme laulajaa joka stemmaan. Kyytisyistä olen monena viime vuotena laulanut *Kivelän* osastoilla ulkorakennuksissa, mutta tällä kertaa samasta syystä ja pitkästä aikaa Olli Nuotion ryhmässä *Kivelän* päätalossa sekä entisessä *Hesperia*ssa, joka toimii jälleen mielisairaalana, *HUS:n* psyykkisenä osastona. *Kivelässä* on vuosia jo ollut lähinnä kroonikkoja, siis hyvinkin vanhoja potilaita, *HUS:n* psyykkisellä osastolla on kaiken ikäisiä aikuisia. Kroonikko-osasto sielläkin on, mutta hoidokkien keski-ikä on arviolta ainakin 50 vuotta alempi kuin *Kivelässä*. Samoin päihdeosastolla oli nuorehko kuulijakunta.

Marja Peltosesta ja **Matti Karesojasta**, kymmeniä vuosia näitä käyntejä emännöineestä ja isännöineestä, on muisto vain, Matti Karesojanhan joitakin vuosia sitten korvasi muotokuva, jota tänäkin vuonna glögiä juoden katselimme, ja Marja Peltosta käyvät Urisevat aikaisemmin joulukuussa tervehtimässä *Aurorassa*, johon hän osastonsa mukana siirtyi. Nykyinen *Kivelän* johtajalääkäri tervehti.

Kummassakaan sairaalassa ei yleensä saa juurikaan palautetta potilailta, kroonikkovanhuksilla ei yleensä ilmekään värähdä, eikä psyykkisellä puolellakaan, mutta siellä joskus saa laulujen välillä ja niiden jälkeen, joskus jo ennen, kuulla yleisön tuntoja. Mutta kun meitä

saattanut hoitaja, lieneekö ollut *Kivelän* osastolla 4, siis kroonikko-osastolla, laulun, pari laulettuamme kertoi, että osasto on ruotsinkielinen, niin lauloimmekin seuraavaksi *Kristallen den fina*. Aivan lähimpänä pyörätuolissa istunut vanha nainen oli siihen asti istunut tyynen rauhallise-

na, pää sivulle kallistuneena, aivan maailmanmenosta mitään piittaa-mattomana kuin ei olisi edes huomannut aluksi istuneensa selkä kuuroon päin. Mutta kun *Kristallen* jonkin aikaa oli soinut, hänen päänsä nousi, silmänsä kirkastuivat ja hymynsä kareili.

... sekä kevätlaulukaudella 2009

Kevät 2009 oli laulukunnallamme melko rauhallinen, mutta työntäyteinen. Harjoittelun pääkohteena olivat levytettävät Kuusistot, käytännössä *Suomalainen*. Esiintymisiä koko kuorolla oli melko vähän. Linnaloiden kanssa aloitettiin työ.

Laulu-Miehet lauloi **Pirkko Jalovaaran** rukousillassa tupaten täydesä *Kallion kirkossa* sunnuntaina 29.3.2009. Perinteiset hiljaisen viikon konserttimme olivat palmusunnuntaina *Temppeliaukion* kirkossa ja hiljaisen viikon keskiviikkona *Lauttasaaren* kirkossa. Olen viime aikoina perehtynyt **Antti Häyrösen** kirjoittamaan *YL:n* 125-vuotishistoriikkiin. Siksi ymmärrän vuosikymmenien takaisien haaveeni: päästä kuoron kalustonhoitajaksi. Kun näet ensimmäistä vuottani kuuluin *YS:ään*, lähti *YL*, joka silloinkin, siis ennen tulipaloa, majaili *YS:n* kanssa samassa toimistohuoneessa *Vanhalla*, Japaniin konserttikiertueelle; näin historiikki kertoo. Mikä ihanne: tehdä maailmanympärysmatkoja kantaen kapellimestarin nuottitelinettä! *YS* käytti siihen aikaan puisia nuottitelinettä, joita talkoilla kannettiin varastosta

musiikkisaliin ja takaisin joka keskiviikko. Ja patarumpuja Aleksanterinkatua päästä päähän ynnä muuta. Kuvittelin, ettei kuoroilla ole eikä edes voi olla kalustoa. Minut kuitenkin värvättiin *Laulu-Miesten* hiljaisen viikon konserttien kalustoa roudaamaan, melko lähellä kaupunginteatteria kun asun. Sieltä näet vuokratettiin *Pärtissä* tarvittavat lyömäsoittimet: isorumpu ja kellopeli. **Mauri Perola** kuljetti soittimet autollaan, minä autoin kantamisessa, ensin kaupunginteatterilta *Temppeliaukioon* ja konsertin jälkeen sieltä edelleen *Lauttasaareen* ja lopulta takaisin.

Yhden tärkeän päämäärän laulukuntamme saavutti, kun levytyssessiossa maanantaina 27. huhtikuuta 2009 nauhoitimme loput Kuusistolevyn kappaleet. *Hiivari*-kvartetti nauhoitti *Kuutamossimmin*, koko kuoro *Suomalaisen*. Tämä olikin liittymiseni jälkeen ensimmäinen poissaoloni *Urisevista Ukoista*, jotka samana päivänä olivat laulamassa *Porvoossa Kiialan kartanossa*.

Mika Ainola

Tulipäähippiäisiä ja hanhikorppikotkia

Mijas on pieni perinteinen andalusialaiskylä vain seitsemän kilometrin päässä Fuengirolan kaupungista ja Välimeren rannasta. Tämän kylän me, joukko varsin eripainoisia ja -kuntoisia kuorolaisia, valitsimme vapaan lauantaimme retkikohteeksi. Idea patikoimisesta ainaisen, turhanpäiväisen shoppailun ja rantakahviloissa lorvimisen vastapainoksi virisi jo koti-Suomessa, kun juuri ennen matkaamme oli ilmestynyt Pentti Korpelan kirja *Espanjan Aurinkorannikon patikkareitit* (Tammi, 2008). Pää-

timme sekä hieman kuntoilla että testata käytännössä opaskirjan toimitusta.

Ja hyvinhän tuo toimi. Viidentoista kilometrin pituinen patikkareitti ylös Mijasiin ja takaisin rannikolle seurasi vanhoja mutkaisia sorateitä ja paikoin päällystettyjä tieosuuksia. Oppaaseen yksityiskohtaisesti kirjatut maamerkit löytyivät kiven, puun ja lähes räksyttävän koiran tarkkuudella, eikä eksymisestä ollut tietoaakaan. Töyhtökiurut, kalliopääskyt ja kotoisesti laulavat punarinnat sekä lehmä-

Casares.

Hanhikorppikotka, Sierra Crestellina.

haikarat ja pikkutuulihaukat pitivät ornitologisesti virittyneet Hannu Huhman, Juha Lappalaisen ja tämän tarinan kirjoittajan iloisella mielellä, ja myös muut näyttivät viihtyvän hyvin avokadoviljelmien, appelsiinitarhojen, lampaiden, hevosten ja vuohien elävöittämissä maisemissa, etenkin kun aurinko paistoi ja oli miellyttävä marraskuinen shortsikeili. Hiki virtasi toisilla vuolaampana kuin toisilla, ja ainakin Pakku Ruudun kiiltävä päälaki pisaroi kuin sadekuuron jälkeen. Mutta kertyihän tuota nousuakin seitsemän kilometrin matkalla kunnioitettavat 450 metriä (sehän on sentään saman verran kuin noustessa Kilpisjärven rannasta Saanan huipulle).

Andalusian vuoristokylät ovat toinen toistaan idyllisempiä valkoiseksi kalkittuine taloineen, kirkkoineen ja kapeine kujineen. Kaunis on myös Mijas, vaikka se helpon saavutettavuutensa vuoksi – bussimatka Fuen-girolasta kestää vain parikymmentä minuuttia – onkin ravintoloiden, kauppojen ja rihkamakojujen kyllästämä turistikohde.

Itse kylää enemmän Mijasissa puhuttelevat kuitenkin näköalat alas kohti merta ja selkeällä säällä jopa Marokon rannikolle asti. Meikin kykenimme erottamaan Afrikan rannikon kalliot ja Gibraltarinsalmessa liikennöivät laivat. Olimme nousseet parhaalle paikalle rakennetun ravintolan terassille ihailemaan näitä näymiä ja seisoiimme kourassamme hyvin ansaittu huurteinen. Silloin vierseistä pinjamännystä alkoi kuulua oudonlaista sirinää. Kaksi pienen pientä vihertävää lintua pyöri väkäränä oksistossa, ja toinen pöyhiste-li kirkkaan oranssinpunaista päälakihöyhenystään. Tulipäähippiäisillä oli menossa syyssoidin. Mikä ihmeen tulipäähippiäinen (joka oitis väännettiin hilipäättuppiaiseksi)? No sehän on meidän oman hippiäisemme eteläinen sisarlaji, joka on saanut nimensä koiraan värikkästä kruunusta. Siinä Yte Kemiläisenkin tuntemien lintulajien määrä nousi heti huimasti eli kolmesta neljään; aiemmin hänelle olivat tuttuja pieni, keskikokoinen ja iso lintu, mikä tietenkin on verrattomasti enemmän kuin professori, kuoronjohtaja Heikki Peltolan peipuheudesta ja puupeipuheesta koostuva ornitologinen lajipaljous.

Kun Mijasin keskusaukion ympärille turistien iloksi kärryineen parkkeeratut hevoset ja aasit oli käyty taputtelemassa ja terassiravintolassa oli nautittu keskinkertainen lounas ja kannu virkistävää sangriaa, lähdettiin laskeutumaan alas kohti Fuengirolaa. Mutkaisen, välillä kinttupoluksi vaihtuvan tien varrelta löytyivät jälleen mainion opaskirjamme luettelemat kiintopisteet. Oli erakkoluostari, joka kuulemma on auki vain yhtenä päivänä vuodessa; oli koiralle omistettu pieni pyhättö, kuin koiran-koppi; oli vaikuttavalle näköalapaikalle pystytetty iso rautaristi; oli palanutta metsää ja vuorenrinteellä suuri marmoriavolouhos, joka käytöstä poistettuna on maisemoitu istutuksin. Iloista ja päivettyynyttä ruotsalaispariskuntaa lukuun ottamatta emme tavanneet muita patikoijia. Ehkä vilkkaampana turistisesonkina kävelijöitä on enemmänkin, koska Korpela mainitsee reittimme varsin suosituksi. Takaisin kaupunkiin palattuumme totesimme yksimielisesti päivän onnistuneeksi ja patikoimisen tehneen hyvää kuntoilunpuutteen jäykistämille jäsenillemme.

Paikallisbussilla tippukiviluolille

Korvissa kaikuivat vielä Málagaan valtavan katedraalin holvit, jotka maanantai-iltana olivat täyttyneet enimmäkseen melko kelvollisesta suomalaisesta mieskuorolaulusta. Matkan loppupuolen vapaajakso oli alullaan, ja laulajat säntäsivät kuka golfaamaan, kuka ostoksille, kuka tuttuja tapaamaan. Ilkka Harikosken

kanssa lähdin köröttelemään hitaalla ja lähes ilmaisella bussikyydillä kohti Espanjan kolmanneksi suosituinta matkailunähtävyyttä, Nerjan luolia. Nekin esitellään havainnollisesti patikkaoppaassamme, josta saimme tämänkin vinkin.

Nerja sijaitsee Aurinkorannikon laidalla, neljä peninkulmaa Málagasta itään. Kylästä ajetaan muutama kilometri vuorenrinteeseen. Nerjan luolat löysivät sattumalta vuonna 1959 lepakoita pyytämään lähteneet pikkupojat, jotka eivät aluksi tohtineet kertoa löydöstään. Tuskin he osasivat aavistaa, minkä aarteen äärelle he olivat päässeet. Luulöydösten perusteella on voitu päätellä muinaisen Cro-Magnonin ihmisen asuneen näissä luolissa ainakin jo noin 25 000 vuotta eaa. Nykyään tunnettu luolasto on peräti yli seitsemän ja puolen kilometrin mittainen, mutta vain osa siitä on auki yleisölle. Siinäkin riittää toki nähtävää, sillä rakennettu ja portain varustettu polku kiertelee valtavassa holvistossa 750 metrin matkan. Suurin sali on yli 100 metriä pitkä, 50 metriä leveä ja 30 metriä korkea. Kaikkialla on isoja tippukiviä kuin urkupillejä. Täällähän meidän pitäisi pitää konsertti! Ja kylä Nerjan luolissa musiikkilaisuuksia järjestetäänkin.

Paluu Nerjan ”esihistoriallisesta katedraalista” oli omanlaisensa elämys. Neljäkymmenen kilometrin matka Málagaan saatiin kestämään kaksi tuntia, kun jokainen kuja oli koluttava. Istu nyt siinä ahtaassa bussissa, kun Nerjan ravintolassa nautitut tuopposelliset ohrapirtelöä ryhtyvät aikaansaamaan sisälläsi tsu-

Nerjan tippukiviuluola.

namia! Vihdoin ikuisuudelta tuntunut matka kuitenkin päättyi, ja malagalaiset kadunmiehet saivat seurata vierestä, kun kaksi muukalaista kirmaisi lähimpään puistoon niin lujaa kuin kintuistaan kykenivät. Bussinvaihdon jälkeen tunnin paluu Fuenjirolaan oli sitten jo helpompi rupeama.

Korppikotkien vuorelle

Vielä yksi vapaapäivä piti käyttää retkeilyyn. Ari Hautakangas, Ilkka Harikoski ja minä lähdimme kelpo kuntolenkille Esteponan lännenpuoleisille vuorille. Ajoimme Casaresiin, joka ei turhaan ole Andalusiassa valokuvatuin kylä. Valkeiksi kalkitut talot on ehdettu jyrkälle kukkulalle niin tiuhaan, että kapeiden kujien yli voi melkein sanoa käsipäivää (no,

ehkä ei ihan). Kukkulan korkeimmalla kohdalla kohoavat vanhan arabimuurin jäänteet, jotka sulkevat sisäänsä 1200-luvulta peräisin olevan raunioituneen arabilinnan. Kaikki muut rakennukset ovat 1500-luvulta. Casares on myös Andalusiassa tunnetuimman itsenäisyysmiehen Blas Infanten synnyinpaikka. Tämän kelpo patriootin Francon joukot siivosivat muonavahvuudesta Espanjan sisällissodassa vuonna 1939.

Casaresista lähtee 11 kilometrin pituinen vuoristopolku, jolla nousua on peräti 700 metriä – ja laskua tietenkin saman verran, minkä iskujoukkomme pohkeet muistivat vielä seuraavana päivänä. Pulssihan siinä uhkasi nousta kun viimeinen 200 metriä (siis nousumetriä) mentiin melkein nelivedolla, mutta sitten maisemat palkitsivat vaivannäön. Näkymää riitti 360 astetta silmäkantamattomiin: etelässä Gibraltarin jyrkkä kallio ja kimalteleva Välimeri, muissa suunnissa vuoria vuorten perään ja niiden rinteillä ja laaksoissa pikku kyliä kuin lumilaikkuja. Valtavat hanhikorppikotkat kaartelivat rinteiden yllä raatoja tähyillen. Korkealta vuorenhuipulta niiden mahtavaa leveäsiipistä olemusta pääsi katselemaan myös ylhäältä päin.

Alemanpa rinteillä näkyi äänekäästi kimittäviä muuttohaukkoja. Paikalliset töyhtötaiset puikkelehtivat isokäpyisten pinjojen oksistoissa ja ääntelivät osapuilleen neljäsovasävelaskelta matalammalta kuin lajito-verinsa Suomessa. Muita lintuja olivat muiden muassa mustapääkerttu, viherpeippo, tikli sekä etäällä naputteleva tikka. Maatalojen pihapiirissä

Tulipäähippiäispariskunta syyssoitimella, Mijas.

kukot kiekuivat, lampaat määkivät ja koirat haukkuivat omituiset pohjoiset miehet pystyyn. Korkkitammet kuorittuine runkoineen reunustivat kyläteitä.

Paluumatkan teimme mutkikkaita sivuteitä pitkin ja poikkesimme maalauksellisen kauniissa Rondassa. Punanokkaiset alppivarikset tervehtivät meitä kaupunkia halkovan syvän

kanjonin rinteillä ja näkymä alas laakson oliiviviljelmille oli "vaikuttava", kuten tällaisessa tapauksessa kuuluu todeta. Samaa vaikuttavuutta ei löytynyt ruokapaikaksi valitsemamme pitserian antimista (pieni sä rö muuten erinomaisen päivän ehjässä kokonaisuudessa).

Muistiin merkitsi
Arno Rautavaara

Kvartettikisa 4.5.2009

Kevään tiukan harjoitustahdin ja osin sopimattoman ajankohdan vuoksi tavanomaiset kvartettikokoonpanot jäivät pois kisasta. Kaksi nopeasti itse järjestäytynyttä kvartetia kuitenkin havaitsi hetken erittäin otolliseksi. Vapaavalintaisen laulun lisäksi oli pakollisena lauluna jokin Eino Linnalan kuorolaulu. Raadin

muodostivat **Matti Hyökki** ja **Helge Körvits**.

Kvartetit olivat aivan uusia kokoonpanoja, kuten seuraavasta ilmenee. *Nikset*: **Tapio Tossavainen** 1t, **Hannu Huhma** 2t, **Mika Ainola** 1b ja **Pekka Hynynen** 2b. *Otsalauta*: **Jyrki Malmio** 1t, **Tuomo Sankola** 2t, **Jukka Marttinen** 1b ja **Antti Mäkelä**

2b.

Otsalauta aloitti Linnalan *Salakuljettajalla* ja jatkoi Järnefeltin laululla *Pois meni merehen päivä*; kvartetti lauloi ulkoa. Niksut otti ensin Klemetin *Liidellyt oon leivon lailla* ja sitten Linnalan *Aamuhymnin*. Kvartetti lauloi nuoteista.

Yleisenä arviona raati painotti stemmojen osaamisen hyödyllisyyttä koko kuoron kannalta. Yleisen jännityksen ei kuitenkaan annettu näkyä, ja rytmit olivat kohdallaan. Niksun fraseerausta arvosteltiin; tosin Klemetin laulu soi hyvin. Kuulijana minua ilahdutti aluksi väärästä startista huolimatta Otsa-

laudan ulkoa osaaminen ja soiva Järnefeltin laulu. Äänet tuntuivat myös sopivan paremmin yhteen. Niksujen pakollinen oli mielestäni todella kova pala kvartetille sekä pituutensa että merkittyjen voimalisten nyanssien vuoksi.

Otsalauta arvioitiin paremmaksi ja se sai kvartettipatsaan; Niksut saivat kunniakkaan kakkossijan, mutta kakkospalkinto oli teillä tietymättömillä. Niinpä he saivat haltuunsa edes kolmospalkinnon. Voittajat esittivät lopuksi Paciuksen *Suomen laulun*.

**Pikaisesti muistiin merkinnyt
Touko Hakio**

Kvartettikilpailun kolmannesta palkinnosta

Kvartettilaulukilpailussa toiseksi tulleessa Niksut-kvartetissa lauloi muiden muassa **Hannu Huhma**, joka on geologi. Toinen palkinto ei ollut paikalla palkinnonjaossa, joten Niksuille annettiin kolmas palkinto. Laulumies-lehden toimituksen pyynnöstä Hannu Huhma analysoi pytsin ja tässä tulos, kuva on julkaistu aikaisemmin Laulumiehesä 2008 / 1.:

**Kvartettikilpailu III P,
tehnyt Repe Ollinen 2007**

Kivet:

– Kalajoen unakiitti (maasälpää,

epidoottia, hematiittia), hierto-
vyöhykkeessä muuttunutta
graniittia? (kvartsi häipynyt
liuoksena pois)

- Plagioklaasiporfyyriitti (ehkä Pohjanmaalta), plagioklaasihajarakeita hienorakeisessa perusmassassa
- Luumäen kirjomaasälpä (kvartsin ja maasälvän yhteenkasvettuma), Luumäen (berylli)lauhoksesta joka on rapakiven sisällä olevassa juonessa
- Larvikiitti Norjasta (maasälpää)

Hannu Huhma
Geologian tutkimuskeskus

Laulumiehiä Laulumiehelle

Laulumiehen pitkäaikaisen toimittajan ja avustajan **Kalervo 'Kale' Viinikaisen** leski **Pirkko Viinikainen** sidotti aikoinaan miehelleen lahjaksi *Laulumies*-lehden vuosikerrat 1961 – 1985 viideksi niteeksi. Näkönsä huononnuttua Pirkko luopui Laulumiesvuosikerroista ja lahjoitti ne Laulumiehen toimitukselle / Laulu-Miehille. Lahjoitus on arvokas, vaikka sidottuja vuosikertoja on **Timo Kareojan** sekä **Aarne Sipilän** jäljiltä olemassa alusta, vuosikerrasta 1955 asti, sillä Viinikais-niteet ovat hyväkuntoisia ja kussakin niteessä on tasan

viisi (yhdessä kuusi) vuosikertaa, joten niitä on helppo käyttää; koska niteet eivät ole kovin paksuja, on helppo löytää vuosikerta ja nide, jota on etsimässä. Lahjoitus käsittää myös irtotuneroita lähinnä 80- ja 90-luvulta, mikä täydentää lehden arkiston aukkoja. Laulumiehen vuosikerroille löytynee käyttöä, kun laulukunta valmistautuu satavuotisjuhlaansa.

**Laulumies sekä
Laulu-Miehet kiittävät
Mika Ainola**

”Me ollaan sankareita kaikki!”

Seuraava kirjoitus aikuismieskuorosta perustuu kirjoittajan omiin mielipiteisiin ja näkemyksiin. Nämä puolestaan perustuvat asianomaisen yhteensä 30 vuoden mieskuorokokemukseen Ylioppilaskunnan Laulajissa ja Laulu-Miehissä sekä 50 ikävuoteen. Kirjoituksessa ei ole käytetty lähdeteoksia, eikä sitä varten ole suoritettu haastatteluja. Kirjoittaja ymmärtää, että ajan virrassa kaikki on jatkuvassa muutoksessa. Niin myös mielipiteet, näkemykset – ja totuus.

Laulu-Miehet kutsuu!

Kriittinen massa päätökselle lopettaa mieskuorolaulajan ura tai jatkaa sitä jossain toisessa muodossa vaihtelee, mutta kokemukseeni nojaten voin nyt sanoa sen olevan uran päätymishetkellä noin yksi laulaja ja jatkoajal-

le hakeuduttaessa noin kvartetillinen laulaja.

Tutussa kaveriporukassa viihtyy uudemmassakin ympäristössä. Aikuismieskuoron jokainen uusi jäsen on kuitenkin kädestä pitäen ohjattava uuden harrastuksen pariin ja on valvottava vieressä, että totutteluaika sujuu positiivisissa tunnelmissa. Vetovoima on sitä suurempi, mitä enemmän miehiä on liittymispäätöksen takana.

Laulu-Miehet tarjoaa!

Aikuismieskuorossa yksittäisen laulajan viihtymiseen on siis kiinnitettävä huomiota. Kuoron johdon – taiteellisen ja korporatiivisen – persoonat ja tavat toimia ovat jäsenen viihtyvyyden kannalta tärkeitä. Myös

laulajiston motivaation säilyttäminen on sekä taiteellinen että hallinnollinen haaste.

Johdolla tulee olla silmää tarjota vanhoille ”sirkushevosille” sopivasti luottotehtäviä: solistitehtäviin totuneille tai niitä halajaville solistitehtäviä, varajohtajille johdettavaa, kvarteteille ohjausta ja esiintymistilaisuuksia, tekstinikkareille käännöstöitä ja ohjelmalehtisten sisällön tuottamista, ohjelmistopolitiikasta kiinnostuneille paikka musiikkilautakunnassa, junailijoille järjestettävää, myyjille myytävää jne.

Hallinnon on jaettava vastuuta niille, jotka osoittavat kiinnostusta yhteisten asioiden hoitoon. Laulukunnan täytyy olla tyytyväinen, että ylipäänsä on henkilöitä, jotka ovat halukkaita panostamaan laulamisen ohella muuhunkin tarpeelliseen toimintaan yhteiseksi hyväksi! Lisäksi myös niille, jotka haluavat ’vain’ käydä harjoituksissa, nousta lavalle ja laulaa, tulee tarjota mahdollisuus tehdä sitä rauhassa, sillä juuri yhdessä musiikin tekeminen ja elämyksen tuottaminen kuulijalle on viime kädessä tärkeintä niin laulajille kuin johtajalle. Siihen kaikki toiminta tähtää. Tästä syystä jokaisesta laulukykisestä on pidettävä kiinni ja suhdetta vaalittava. Vasta tämän jälkeen tulevat muut mahdolliset tavoitteet.

Laulu-Miehet joustaa!

Ohjelmistopolitiikka ja harrastuksen muulta vapaa-ajan riennoilta viemä aika vaikuttavat merkittäväällä tavalla päätökseen jatkaako vai tehdäkö jotain aivan muuta. Elämässä on niin

paljon kaikkea hauskaa ja mielenkiintoista tarjolla. Aikuisella mieskuorolaulajalla on monia muita aikaa vieviä harrastuksia ja tottumuksia, jotka tulee ottaa kuoron toiminnassa huomioon. On mökkiläisen kevät- ja syystyöt, pääsiäisen ja syksyn Lapinmatkat, kaamoksen valohoitomatkat, Espanjan golfmatkat, metsästysretket, maailman merillä purjehtimiset jne.

Laulu-Miehet huomioi!

Nuorina miehinä leimaudumme kuoroomme, sen stemmaveljiin, johtajaan ja tapakulttuuriin. Tässä äitikuorossa luomamme henkilösuhteet ja saamamme kokemukset ovat ratkaisevassa roolissa laulajauran jatkon kannalta.

Aikuismieskuoron kannalta on harmillista, että juuri keski-ikäisen miehen laulukunto on parhaimmillaan. Tällöin hän – laulamisen sijasta – todennäköisesti (ja toivottavasti) käyttää aikansa perheestään huolehtimiseen, työuransa vaalimiseen ja fyysinen kuntonsa ylläpitämiseen. Aikaa ja sitoutumista vaativat ylellisyydet, kuten aikuismieskuorotoiminta, saavat odottaa.

40-kymppinen on urallaan (perhe, työ ja harrastukset) tyytyväinen, kun sen on vihdoon saanut sujumaan. Siihen ei muutosta kaivata eikä tarvita. Tässä iässä ollaan onnellisia, kunhan arjen karuselli vain pyörii. Jos on hetki aikaa huoahtaa, niin hiipii ajatus, että ”Kunhan tästä vain jonain päivänä selvittää, niin sitten kyllä taas....”

50-vuotiaana iskee kriisi: vieläkö

ehtii toteuttaa unelmansa? Mieskuorotaustalla ei tässäkään tilanteessa ensimmäiseksi tule mieleen aikuismieskuoro. Sehän on vain vanhan kertausta, jäähtyneen puuron lusi-koimista.

60-vuotias on vielä suurempi haaste. Hän on stara, paljon nähnyt ja kokenut, tietää paljon ja tietää tietävänä paljon, on monen alan asiantuntija, joka haluaa nauttia statuksestaan ja saada ansaitsemaansa kunnioitusta, arvostusta ja suitsutusta – niin koto- na, työpaikalla kuin harrastustensa parissa. Itsensä kehittämisestä voidaan vielä kyllä ainakin puhua, mutta todellisuus on toista. Kamppailu yhden sun toisen krempan kanssa on arkipäivää. Muisti alkaa pätkiä ja omaksumiskyky on koetuksella. Muut huomaavat sen ensin. Mutta ei hätää, niin kauan kuin saa olla rauhassa, voi nauttia ja vähän päteäkin.

Laulu-Miehet ei jätä!

Juuri tällaisia tämän päivän keski-ikäisiä ovat aikuismieskuorolle tärkeimmät jäsenet. Ikäisiänsä kelpo miehiä, jotka laulavat yhdessä parhaimmillaan komeammin kuin nuorten miesten kuorot. Tällaisten miesten kanssa yhteiselo ja peli sujuu kitkatta, kunhan ohjelmisto on materiaalin ikäänymisen huomioiva ja aika- taulut kohtuulliset. Prässääminen, varsinkaan höykyttäminen, kyykyttäminen ja pottuilu eivät johda toivot- tuun tulokseen. Jos tällaista miestä al-kaa harrastuksensa parissa ahdistaa, hän suuntaa tarmonsa ja innostuksensa muihin vapaa-ajan aktiviteetteihin – niitähän hänellä riittää.

Casares.

Kilpailu niin taiteellisissa kuin korporatiivisissa tehtävissä on jo jäänyt taka-alalle, mukavuudenhalu on tilalla. Täydellisen nuottikuvan toteutusta eli virheetöntä tulosta ei pidä eikä kannatakaan tavoitella, sillä hinnaksi uhkaa muodostua kiristynyt tunnelma. Kivaa pitää olla. Harrastuksesta tulee voida nauttia. Lavalla elämyksen tuottamisessa tunnelma ratkaisee. Tällaista miestä pitää houkutella, kehua, kannustaa ja muistaa. Sitähän me kaikki kaipaamme.

Kaveripiiriä ja yhdessä laulamista ei tarvitse jättää, vaikkei lava syystä tai toisesta enää kutsu. Laulumiesten tiloissa toimii myös seniorimieskuoro Urisevat Ukot.

Väliotsikot kuvaavat omaa käsitystäni uudistuneen kuoromme viimeisen kymmenen vuoden elosta ja olost. Pääotsikon väite on asennekysymys.

**Eläköön mieskuorolaulu!
Eläköön Laulu-Miehet!**

Juha Lappalainen

“They seek him here, they seek him there,
“those Frenchies seek him everywhere.
“Is he in heaven or is he in hell?
“That damned elusive Pimpernel.
Kreivitär Orczy: Punainen Neilikka

Ihmisen ilmaisee itseänsä äänellä – laulamisesssa, soittamisessa, tanssimisesssa, kirjoitetuissa sanoissa. Kaikki mielen liikehdintä on kuin musiikkia, sielun laulua, itkuvirrestä riemuhuutoon.

Alexander-tekniikkaa etsimässä

Mikä Alexander-tekniikassa toimii, kiehtoo, auttaa?

Kuulin ensimmäisen kerran *Alexander-tekniikasta* 1970-luvun lopulla pidetyssä ääniseminaarissa. HYKSin foniatri näytti raflaavan, (muistaakseni) japanilaisen elokuvapätkän, jossa näytettiin äänihuulten lepatusta eri ihmisten kurkunpäässä.

Tuo mullistava, silloisen tekniikan huipentuma säväytti. Särpimenä foniatri mainitsi vielä hyvin varteentotettavana ja tutustumisen arvoisena asiana Alexander-tekniikan. Laulajankin näkökulmasta mielenkiintoinen kirja Alexander-tekniikasta kertoi näyttelijän äänestä. Lopuksi foniatri kertoi, ettei tätä tekniikkaa löydy Suomesta ja että kirja oli loppuunmyyty.

Näillä eväillä aloitin pitkäaikaisen etsinnän. Elettiin pre-Internetiaikaa. Jäljet eivät johtaneet perille, kukaan ei näyttänyt tuntevan kirjaa. Etsintäni muistuttivat kreivitär Orczyn klas-

sikkoteoksen tarinaa *Punainen neilikka*. Siinäkään mitkään jäljet eivät johtaneet etsityn luo. Löysin kerran Lontoon feministikirjakaupasta ”jonkun” **F. M. Alexanderin** kirjottaman teoksen *The Use of the Self*. Se oli hyvin pieni ja harmaa, ja tuntui kielellisestikin vaikeasti lähestyttävältä. En tunnistanut löytöä etsimäkseni helmeksi. Näin se pääsi lukemattomana hukkumaan muutossa.

Paljon myöhemmin lähdin opiskelemaan logopediaa siinä toivossa, että Alexander-tekniikka tulisi minua vastaan. Ei tullut. Eräs ystäväni oopperakuorosta kertoi, että **Oren Brown**, ihastuttava *Juilliard Schoolin* opettajavanhus, käyttää Alexander-tekniikkaa. Menin kuunteluopilaaksi, myöhemmin yksityisopilaaksi. En nähnyt, havainnut tai kokenut mitään sellaista, minkä olisin voinut kuvitella olevan Alexander-

tekniikkaa.

Tämä onkin syy yllä olevaan pitkään johdatukseen. Alexander-tekniikka on hyvin hienovarainen metodi, ajatustekniikka. Siinä ihmisen omat reagoitimet, omat enemmän tai vähemmän tarkoituksenmukaiset tottumukset saattavat alussa asettaa jossain määrin esteeksi tekniikan oppimiselle. Tämä ei tarkoita, etteikö tekniikka pystyisi oppimaan. Se on helppoa, mutta juuri tämän ominaisuutensa takia vaikeaa. Omalta kohdaltani olen kokenut vaikeudeksi oman, itsepintaisen kiinnipitämisen käsityksestä, että kunhan tajuan, mistä on kyse, on tekniikka minun hallussani.

Älyllinen oivallus on toisinaan hämmästyttävän kaukana mielen- ja kehontietoisuudesta. Saman olen kokenut oppilaitteni kohdalla. Se on normaalia, ja tuntuu aikuisen kokemana häkellyttävältä, nololtakin. Kun kuva kulloisesta aktiviteetista selvenee, syntyy totuttu suorituspainne, halu tehdä jotain oikein ja hyvin. Näin virheensietokykymme saa kyytiä, mutta Alexander-tekniikan myötä myös helpottaa.

On haasteellista ja myös todella palkitsevaa omaksua – arkkitehtuurista lainattua ja Alexander-tekniikkaa erinomaisesti kuvaavaa – ajatusta *Less is more*, vähempi riittää. En enää muserra hammasharjaa, en hampaita niitä harjatessani. Askeleeni kopina on hillitympi. Lauaessani hengitys kulkee vapaammin ja ääni on voimistunut. Ikänäöstä huolimatta nuotinluku on helpottunut ja epäonnistumisen pelot ovat lieventyneet. Näyttöpäätteen vetovoima on

loppunut eivätkä silmät väsy enää niin kuin ennen. Jopa harakanvarpaani asettuvat nykyisin paperille kauniimpana käsikirjoituksena.

Lähdin Alexander-tekniikan haku- matkalle ääneni takia. Hämmästyin saadessani apua moneen muuhunkin ongelmaan. ”Kirjanpitäjänystyrä” hävisi niskastani, samoin päänsärky, niska- ja hartiajäykkyys. Aikoinaan hieroja kysyi, olenko kivenhakkaaja. Nyt olisi hauska käydä näyttämässä itseäni hänelle. Hän tuskin uskoisi käsiään tai silmiään.

Opin siis käyttämään itseäni kevyemmin. Koordinointi ja tasapaino paranivat. Nivelet notkistuvat.

Lukijani saattaa nyt kysyä, miksi en kirjoita nimenomaan Alexander-tekniikasta muusikoille ja laulajille? Minun on helppo vastata: on mahdoton kirjoittaa aiheesta täysin kattavasti ja kuitenkin näin lyhyesti. Jokainen yksilö on erilainen. Jokainen hetki on erilainen. Saman oppilaan tila vaihtelee kerrasta toiseen. Myös opettajan tila on erilainen hetkestä toiseen. Asioita ei voi toistaa, koska olemme jo uudessa tilanteessa. On parempi antaa tässä makupala Alexander-tekniikan mahdollisuuksista, mutta ”pääateria” nautitaan opettajan kanssa, joko kurssilla tai yksityisopetuksessa.

Lisäksi nykyään löytyy hyvää kirjallisuutta aiheesta suomeksi, sekä käännettynä että alkuperäisenä tekstinä. Opettajatilanne on tänään paljon parempi kuin lähtiessäni koulutautumaan opettajaksi. Silloin Suomessa oli kuusi opettajaa, tänään meitä on noin kaksikymmentä ympäri Suomea. Suomen Alexander-

tekniikan opettajayhdistyksen kotisivulta www.finstat.fi on linkkejä kansainvälisille Alexander-tekniikkasivustoille. Sieltä myös löytyy suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi perustietoa, kurssitietoa, opettajien yhteystietoja.

Alexander-tekniikka avaa oven hyvin rikkaaseen maailmaan, olipa instrumenttina sitten kyseessä trumpetti, viulu, oma ääni tai vaikkapa vasara. Alexander-tekniikka tutkii omaa kehon ja mielen käyttöä – erityisesti miten käytämme itseämme toimiessamme. Skaala on hyvin laaja, alkaen ripaskan tanssimisesta päättyen siveltimen käyttöön. Oman kehon, äänen ja mielen käyttöä voidaan hienosäätää. Epäonnistumista ei ole, on oppimistilanteita.

Ennen oppitunnille hakeutumista voi olla hyvä lukea jotain tekniikasta. Näin saa ensi kosketuksen terminologiaan. Sen tunteminen alusta asti ei kuitenkaan ole mikään edellytys oppimiselle. Kukin valitsee lähestymistapansa omien tarpeidensa mukaan. Oivallukset saadaan vasta opettajan käsien hienovaraisessa ohjauksessa.

Opettajan käsien antama palaute auttaa havaitsemaan, mitä todellisuudessa tapahtuu, kun teemme jotain. Esimerkkinä voisin mainita kineesteettisen järjestelmämme antamat väärät palautteet, koska olemme omien tottumustemme varassa. Eitekemisen (non-doing) mieltäminen ja toteutus ei välttämättä onnistu äkiseltään. Opettajana en edes halua tottua oppilaan hämmästyksen esimerkiksi tuolityöskentelyssä – miten nousin niin kevyesti, olin kuin ilmaa

vain? Keveyden yllättävä löytyminen tuottaa iloa myös opettajalle.

Tuorein tieteellinen tutkimus Alexander-tekniikasta on selkätutkimus, jonka Alexander-tekniikalle erittäin suotuisat tulokset pääsivät korkeasti arvostettuun British Medical Journaliin vuonna 2008. Myös Alexander-tekniikasta Parkinsonin taudin hoidossa on myönteisiä tutkimustuloksia. Todettakoon tässä, ettei Alexander-tekniikka kuitenkaan ole terapiaa, joskin vaikutukseltaan joskus terapeuttinen. Se siis ei paranna itse tautia, mutta auttaessaan meitä parempaan kehon ja mielen, itsen käyttöön, se helpottaa elämäämme. Luopumalla vahingollisista tottumuksistamme, niistä poisoppimalla, palaamme luonnonmukaisempaan käyttöön.

Alexander-tekniikan opetus ja oppiminen on tutkimusmatka joella, jonka varrella rantamaisemat muuttuvat yhtenäen edustaen oppilaiden omaa ympäristöä ja elämää, jotka he tuovat mukanaan opetustilanteeseen. Parhaimmillaan opetuksessa löytyy oman kehon ja mielen, äänen vapaa virtaus.

Entä miten Alexander-tekniikan opettajaksi kouluttaudutaan? Se on vähintään kolmen vuoden ajan kestävä, erittäin oppilaskeskeinen ohjelma. Opettajia on yleensä vähintään yksi per viisi oppilasta. Valmistumisen opettajaksi on tavallaan vain alkulaukaus, sillä Alexander-tekniikan opiskelu ei pääty koskaan. Opiskelu ja tutkiminen kiteytyvät F.M. Alexanderin oppilaan, filosofi John Deweyn sanoihin Life Long Learning, jatkuvan oppimisen todellisuudessa.

Omalla opettajallani, **Dick Gilbertillä**, oli tapana sanoa: "it is a life sentence", se on elinkautinen. Dick Gilbert ehti niiden kymmenisen vuoden aikana, jolloin hän asui Suomessa, opettaa Alexander-tekniikkaa Suomen musiikkimaailmassa Sibelius-Akatemiasta Radion Sinfoniaorkesteriin, Ylessä ja yritysmaailmassa. Hän myös koulutti 9 suomalaista Alexander-tekniikan opettajaa ja yhden virolaisen Helsingissä ennen takaisinmuuttoaan Cornwalliin. Siellä hän avasi opettajakoulun kodissaan, ja työskenteli elämänsä loppuun asti. Dick nukkui kuolonuneeen joulun alla 2008.

Erään toisen opettajan, 94-vuotiaan **Elisabeth Walkerin** sanoin – yli 70 vuoden kokemuksella Alexander-tekniikasta - "We are all beginners", olemme kaikki vasta-alkajia. Sillä asenteella joka hetkestä muodostuu tuore ja jännittävä mahdollisuus elävään muutokseen ja itsen käyttöön.

Minkki Huldén

Kuka?

Minkki Huldén löysi Alexander-tekniikan vuonna 1993 ja valmistui 1999 Suomen Alexander-tekniikan instituutin kolmivuotisesta koulutusohjelmasta tekniikan opettajaksi. Hän on *Society of Teachers of the Alexander Technique* STATin hyväksymä opettaja ja sen jäsen. Aikaisemmalta ammatiltaan hän on auktorisoitu kielenkääntäjä ja kielikonsultti, suorittanut HuK-tutkinnon 1988 kasvatustieteissä ja psykologiassa Åbo Akademiassa, NLP-Practitioner/Rentouttaja-koulutuksen 1997. Ääniopintoja mm.

Minkki Huldén. Kuva Terhi Rita.

Iégor Reznikoffin kursseilla vuodesta 1986 alkaen, **Steven Flamin** opettama Breathing Coordination menetelmä 2005, joita käyttää Alexander-tekniikan pohjalta.

Kesällä 2008 hän osallistui kansainväliseen Alexander-tekniikan kongressiin Luganossa, osallistuen mm. Jane R. Heirichin ja Kristin Linklaterin ääniworkshopeihin.

Mistä saat lisätietoa?

Suomen Alexander-tekniikan opettajien yhdistyksen FINSTAT kotisivulta osoitteesta www.finstat.fi löytyy tietoa Alexander-tekniikasta, kursseista ja opettajista ja linkit maailmalle. Sieltä on myös linkki Alexander-tekniikan opettajakouluun, joka Enni Lakkalan johdolla aloittaa tammi-kuussa 2010 Orivedellä. Minkki Huldénin kotisivu www.alexander-tekniik.vpweb.co.uk Myös googletamalla löytyy paljon erikoistietoa.

Suomenkielinen kirjallisuus:

Päivi Saraste: Suuntana vapaus. Alexander-tekniikan perusajatuksia. Laulaminen ja äänenkäyttö Alexander-tekniikan valossa. 190 s.

Michael Gelb: Ryhtiä elämään. 170 s. (vain kirjastoista)

Ailsa Masterton: Alexander-tekniikka, pieni käytännön opas. 60 s.

Kirjoittajan tuotantoa:

Tiny poems sprung from the Alexander Technique and our Intrinsic

Resistance against Changing. 40 s. 2008.

Steget - ett fall för sig. Dikter och bilder om steg genom sorggrå dagar och till glädjeljusa, med Alexander-tekniiken som kryckor. 138 s. Ill. Ilmestyi 15.12.2009

Minkki Huldénin kirjoitus on Laulumies-lehden tilaus.

Minkki on kuorotoverini muusta kuorosta, alto. Toim. huom.

URISEVAT UKOT

Urisevat Ukot Turussa

Seniorimieskuorot viettivät Turussa lauantaina 18.10.2008 juhlapäivää. *Laulun Ystävien Weterani Weljet* täytti 50 vuotta, minkä johdosta he olivat kutsuneet seniorimieskuorot kautta Suomen kanssaan juhlimaan. Kutsu saatiin jo kaksi vuotta sitten Jyväskylässä, jossa silloin vuorostaan vietettiin Mieskuoro *Sirkkojen Harmaiden Herrojen* 50-vuotisjuhlaa. Turun juhlaan saatiinkin runsas osanotto, isännät mukaan lukien 15 kuoroa, yhteensä lähes 400 laulajaa. *Urisevat Ukot* osallistui tilaisuuteen 45 miehen voimalla.

Seniorimieskuoroja on perustettu *Urisevien Ukkojen* esimerkin mukaan useille paikkakunnille. *UU* myös aloitti seniorikuorotapahtumien järjestämisen 2002 viettäen silloin omaa

70-vuotisjuhlaansa.

Ohjelma aloitettiin konsertilla Tuomiokirkossa kello 14. Kuorot oli sijoitettu kirkon kuoriin eli alttarin puoleiseen osaan, jossa kullakin laulajalla oli tuoli. Kukin kuoro oli omalla ryhmänään ja nousi lauluvuoronsa ajaksi seisomaan, yhteisnumeroiden aikana kaikki seisoivat. Kullekin johtajalle oli varattu paikka kuoronsa edessä. Kuorojen sijoittelu valmiiksi laulupaikoille teki mahdolliseksi ohjelman etenemisen kohtuullisessa ajassa eli noin kahdessa tunnissa, kun siirtymisiä ei tarvittu.

Paikalla olleista 15 kuorosta esitti omaa ohjelmaa 13 kuoroa, mutta kaikki osallistuivat yhteisnumeroihin. Ennen konserttia harjoiteltiin paikalla yhteisnumeroita sekä myös

Urisevain Ukkojen puheenjohtaja Veikko Lappalainen (oik.) tervehdii Weterani veljien edustajia. Vas. semafoori Pauli Viljanen.

sakastissa omia ohjelmia. Konsertin pituuden rajoittamiseksi lauloi kukin kuoro korkeintaan neljä laulua. Urisevilla, joka esiintyi seitsemäntenä, oli kolme laulua: Griegin *Laulajatervehdys*, Klemetin *Disciplinae filius* ja Dürnerin *Myrsky-yö merellä*. *Laulajatervehdyksen* johti **Reijo Pajamo**, muut **Veikko Autio**.

Konsertti alkoi yleisön kanssa yksinäisesti laulettuna Sibeliuksen virrellä *Soi kunniaksi Luojan* ja mieskuorona laulettuna Kuusiston *Suomalaisella rukouksella*. Yhteisnumerot johti "semafoori" dir.cant. **Pauli Viljanen**. Turkulaiset olivat keksineet mukavia

ja kuvaavia nimityksiä virkailijoilleen, kuten tämä teknillinen tiedonantoväline vipuvarsineen. Yhteisnumeroita seurasivat tervehdyssanat, joita esitti "faari" **Leonard Lindberg**, puheenjohtaja.

Puheen jälkeen kukin kuoro esitti vuorollaan osuutensa. Juontajana toimi "kriivari" **Esko Aaltonen**. Hän osasi sopivasti esitellä kuorot, johtajat ja laulut. Useimmat laulut olivat säestyksettömiä, mutta *Vaarin Laulu Porista* esitti osan *Porin Juhlakantaatista* (Sonninen 1958) pianon säestyksellä. *Oltermannit* Vantaalta esitti kaksi osaa Gounod'n *Messusta* (Mes-

se *Brève*) urkujen säestyksellä. Kuorojen taso vaihteli huomattavasti. Laadukasta laulua kuultiin, mutta joskus olisi kaivannut parempaa sävelpuhtautta. Ilmeisesti iästä johtuva puristeinen äänenkäyttö ykköstenoreissa häiritsi joissakin tapauksissa. Ehkä tämän välttämiseksi jotkin laulut esitettiin huomattavan matalassa sävellajissa. Pääasia kuitenkin on, että seniorikuoroissa pystytään lauluharrastusta jatkamaan omaksi ja läheisten iloksi.

Konsertti päättyi kuorojen Pauli Viljasen johdolla yhteisesti laulamaan Sibeliuksen *Finlandiaan*. Kirkko oli melkein täynnä yleisöä, joka kuunteli sitä seisaalleen nousten ja osoitti sen päätyttyä voimakkaasti suosiota (yleisölle oli ilmoitettu, ettei aplodeja pidä antaa laulujen välissä). Kirkon kaikuista akustiikka ja laulajien suuri lukumäärä tekivät *Finlandiasta* tavallista juhlavamman.

Kirkosta siirryttiin busseilla, osa kuoroista ehkä jalkaisinkin, noin kilometrin päähän toiselle puolen Aurajokea *VPK:n talolle*, jossa karonkka alkoi noin klo 17. Talo on uusklassilista tyyliä ja erityisen kaunis sekä sisältä että ulkoa. Kuorojen istumajärjestys oli etukäteen laaditun pöytäkartan mukainen. Ruoka ja juoma haettiin noutopöydästä viereisestä huoneesta. Se tapahtui sujuvasti, eikä ruuhkaa syntynyt. Ruoka oli maukasta. Isännät esittivät ohjelmaa, joka sisälsi puheita ja pienryhmien esityksiä. Äänilaitteista huolimatta ei ainaakaan salin toisessa päässä, jossa istuimme, siitä saanut selvää. Kaikuvassa salissa kaikki ääni puuroutui. Ja kun yleisö ei saanut selvää puheis-

ta, jatkoi se omaa seurusteluaan lisästen yleistä hälinää.

Yhteisesti laulettu mieskuorolaulut onnistuivat hyvin. Niitä olisi voinut olla enemmänkin. *Urisevien Ukkojen* puheenjohtaja **Veikko Lappalainen** kiitti kuoronsa puolesta ja antoi *Weterani Weljille* heidän puheenjohtajansa **Leonard Lindbergin** välityksellä *Urisevien Ukkojen* numeroidun pöytäviirin. Weljien hallitukselle hän jatkoi *Urisevat Ukot 75 vuotta* -juhlakirjoja.

Kotimatkalta lähdettiin klo 20.30 samalla tilausbussilla, jolla oli aamulla klo 9 Helsingistä matkaan lähdetty. Perillä Helsingissä oltiin noin klo 23. Matkalle oli UU:n isäntä **Matti Elo** varannut evääksi olutta ja lämpimiä nakkeja. Olut oli erityisesti hankittu kierrekorkillisissa pulloissa, joten niitä oli helppo ahtaassa bussissa käsitellä ja välillä sulkea. Mukava detalji. Paluumatkan aikana lepäiltiin ja nautittiin eväitä, ei erityisesti jaksettu seurustella tai esittää juttuja mikrofoniiin. Olimme tyytyväisiä matkaan ja muistelimme hyvillä mielin päivän ohjelmaa ja *Weterani Weljiä*. Heille parhaat lauluveljelliset kiitoksemme! Matkan järjestelyistä kiitokset myös omille puuhamiehillemme.

Timo Kareoja

Laulun Ystävissä
mm. 1960-luvulla laulanut

Weterani Weljien semafoori Pauli Viljanen liittyi kanssani samaan aikaan Laulu-Miehiin, ja lienemmekin ainoat, jotka olemme saaneet jäsenmerkkimme Aasiassa, vuoden 1996 Bangkokin-matkalla.
Toim. huom.

Etupäässä takapäässä

YL CXXV

Antti Häyrynen: Sinivalkoiset äänet. Ylioppilaskunnan Laulajat 1883 - 2008. Otava Helsinki. Keuruu 2008

Antti Häyrynen on kirjoittanut *Ylioppilaskunnan Laulajista* aivan loistavan satakaksikymmenviisivuotishistoriikin. Teos on monessa suhteessa erinomainen. Se on ammattihistorioitsijan, musiikkiammattihistorioitsijan teos, jossa tekijä on hienolla tavalla ratkaissut musiikki-instituutioiden historiankirjoitukseen liittyvät ongelmat.

Aivan itse en tätäkään olisi keksinyt, enkä ehkä olisi koko kirjaa ruvennut lukemaan, ellen olisi kuullut Antti Häyrystä YL-historiikkiaan esittelemässä *Urisevain Ukkojen* lauluillassa viime keväänä.

YL :n historiikkiin minulla on suuri kiinnostus, vaikken YL:ään koskaan ole kuulunutkaan, sillä olen kuulunut kahteen YL:ää erinomaisen lähellä olevaan musiikinharrastusyhdistykseen lähes yhtäjaksoisesti kolmattakymmenettäviidettä vuotta. Toinen näistä on YL:ää lähellä fyysisestikin, nimittäin YS. *Laulu-Miehet* taas on YL:ää lähellä henkilötasolla, mistä olkoon esimerkkinä sivun 353 kuva YL-senioreista 125-vuotisjuhlakonsertissa. Kuvan reilusta viidestäkymmenestä miehestä helposti tunnistan kymmenkunnan nykylaulumiehiksi. Neljä kuvan laulajaa on entisiä ja nykyisiä vierustovereitani *Laulu-Miehistä* ja *Urisevista Ukoista*.

Henkilötason merkittävä yhteys

YL:n ja LM:n välillä ovat myös yhteiset johtajat, varsinkin: **Heikki** 'Kuisma' **Klemetti**, **Arvi Poijärvi**, **Martti** 'Pysy' **Turunen**, **Ensti** 'Första Norden' **Pohjola** sekä **Matti Hyökki**. Heidän lisäksi ovat molemmat nämä mieskuorot olleet musiikillisessa yhteistyössä monen säveltäjän kanssa. Kaikesta tästä sai hyvän aavistuksen heti tämmöinen YS:stä ja vanhan musiikkisalista *Laulu-Miehiin* Laulu-Miesten juhlasaliin siirtynyt: tuttuja hahmoja on seinillä: Pyssyn ja Kuisman lisäksi Emil Genetz, Leevi Madetoja, Sibelius.

Sivulla 280 kerrotaan, että YL:n PTS-suunnittelun aloitti **Matti Kemiläinen** 1985. Hän asetti kysymyksen: *Miten luoda YL:stä maailman paras kuoro?* Jo 70-luvulla oli alkanut YL:n joulukonserttien perinne. Nyt samat prosessit etenevät *Laulu-Miehistä* ja suurelta osin samojen henkilöiden ajamina; tavoite ei kuitenkaan liene olla ainakaan samoilla mittareilla paras.

Suurin ongelma kaiken esittävän taiteen historian kertomisessa on, että olennaisin osa kuoron, laulajan, soitattajan, orkesterin, teatterinkin, toiminnan, työn kertomisen kohteesta: menneisyydessä toteutuneet – musiikki-, teatteriesitykset – ovat ainutkertaisia ja olleita ja menneitä.

Antti Häyrynen tarkastelee YL:n ja Suomen suomenkielisen mieskuorolaulun pitkää linjaa erityisesti äänenmuodostuksen aspektista. Klemetti loi oman äänenmuodostusihanteensa, Pyssy jatkoi perinnettä, **Bergman** muualla ja Ensti YL:ssä uudistivat. Liedertafelistalta lähtenyt kehitys johti

siihen ilmaisuvoimaiseen ja voimakkaaseen mieslaulun musiikilliseen ilmaisuun, joka YL:stä nyt huokuu ja joka jalostuneena ja kypsyneenä jatkuu *Laulu-Miehissä*. Täysjännitteisestä tenorilaulusta on hyvä 50-vuotisjuhla-kirjaan perustuva selostus s. 83s.

UU:ssa Antti Häyrynen kertoi, kun kysyttiin, ettei laula kuorossa. Hänellä on kaunis puheääni ja selkeä ulosanti. Perheessä kuulemma kuorolaulun hoitaa hänen vaimonsa, joka on kanttori. Aikani maisteltuani nimeä *Häyrynen* rupesin muistelemaan erään kuoroni ulkomaankonserttia, jossa solistina lauloi kanttori **Merras-Häyrynen**, jonka johdolla myös olen laulanut ja melko hiljattain olen hänen oppilaanaan ollut Helsingin ortodoksisen seurakunnan lukijakurssilla. Varvara Merras-Häyrynen osoittautuikin Antti Häyrysen vaimoksi ja siten YL:ssä laulava ortodoksipappi **Teo Merras** on hänen lankonsa.

Rakenteeltaan YL:n 125-vuotishistoriikki on kaksijakoinen. Varsinaista tekstiä teoksessa on suunnilleen yhtä monta sivua kuin vuodessa on päiviä. Alkuosa vie kirjasta kymmenen kuukauden verran, ja se käsittelee koko esihistorian ynnä YL-toiminnan 110 ensimmäistä vuotta, ja se on kronologinen. Kaksi kuukautta eli kuutisenkymmentä loppusivua kertoo otsikolla *Lemminkäisen pojat* YL:n toiminnasta vuoden 1993 jälkeen, muttei kronologisesti vaan toiminnoittain taikka aspekteittain; lukujen otsikoita: YL studioissa, YL maakunnassa, YL juhlii ja seurustelee.

Tämä on oiva ja perusteltu ratkaisu. Näin historiallinen katsaus ei ulotu aivan nykyaikaan, vaan viime vuo-

sista on kerrottu eri tavalla. YL on esitelty historiaansa pyöreitten vuosien sa juhlien yhteydessä paljon ahkerammin kuin *Laulu-Miehet*; meillähän on historiikkeja juhlavuosilta 10, 25 (26), 40, 50 ja 75. YL:llä on näiden lisäksi historiikit merkkivuosilta 20, 30, 70, 90 sekä lisäksi semmoisia, joita meillä laulu-miehillä ei vielä voikaan olla: 100 ja 110. YL:illä olisi varmaan 60-vuotishistoriikkikin, mutta tuo juhla sattui onnettomaan aikaan vuodelle 1943. Silloin pidetystä, yhtäaikaa Helsingissä ja Äänislinnassa laulettua ja suorana radioidusta juhlakonsertista Antti Häyrynen *Urisevien* lauluillassa kertoikin ja soitti siitä näytteen. Samasta maailmansodastahan johtui, että LM:n 25-vuotishistoriikki ilmestyi kuoron täyttyessä 26. YL on lisäksi julkaissut useita kirjoja esimerkiksi merkittävien ulkomaanmatkojensa yhteydessä.

Esipuheessaan (s. 12s.) Häyrynen kertoo kuten kertoi *Urisevissa*, että hänen työnsä oli epäkiitollinen ja lähti väärästä päästä liikkeelle, sillä hänet alunperin palkattiin kirjaprojektista vetäytyneen tekijän tilalle kirjoittamaan historiikin toista puolikasta, aivan liian lyhyellä aikataululla, ja sitten hankkeesta vetäytyi toinenkin tekijä ja koko kirja jäi Antti Häyrysen tehtäväksi. Tämä selittää sen, että 125-vuotisjuhlakirjassa on kuva 125-vuotisjuhlakuorosta (s. 353, 361, vrt. 351). Kirja ilmestyi paljon juhlan jälkeen, mutta ehti kuitenkin ilmestyä vuoden 2008 aikana.

Kiire selittää varmaankin senkin, että kirjassa on sangen paljon kirjoitusvirheitä, nehän tämän lehden toimittajalle ovat tuttuja. Esimerkkejä: si-

Ari Hautakangas ja Ilkka Harikoski, Cerro de las Chapas, Sierra Crestellina.

vulla 68 puuttuu kirjain YL:n entisen johtajan nimestä, sivulla 242 Sällskapet MM:ssä ovat kirjaimet menneet sekaisin. Gripenbergin - Leinon *Maa kaunehin* sivulla 197 sisältää säkeen: sen puissa on lohtua, taikaa (p.o. loih-tua). Sivulla 42 on maininta matkasta Torinoin (p.o. Tornioon). Mutta nämä ovat kuriositeetteja. Koneellinen oikoluku on voimaton ulkomaankielisten erisnimien ja semmoisten pienten virheidien suhteen, jotka muuttavat sanan toiseksi, kielellisesti oikeaksi sanaksi. Silmiini sattui kyllä semmoisenkin sana, jossa oli kolme k:ta peräkkäin kuin keskolaisessa kenkäkau-

passa, sivua en pannut ylös. Kulmakarvani nousivat, kun luin, että Kansallisen Kokoomuksen perustivat vanha- ja nuorsuomalaiset tasavaltaiset ja maltilliset. Käsitökseni, joka, myönnettäköön, ei ole yliopistotasoinen vaan yhteiskoulutasoinen, on, että Kansallisen Kokoomuspuolueen perustivat vanha- ja nuorsuomalaiset kuningasmieliset. *Koko programmi toimeen* on ennen sivua 31 useita kertoja lyhennetty *KTP*.

Sivulla 302 ovat alakuvassa kuvatekstin mukaan Matti Hyökki ja Osmo Vänskä. Kummankin johdolla olen musiikkia tehnyt eikä minulla

ole vaikeuksia tunnistaa, mutta koska ovat kuvassa vasemmalta oikealle lueteltaessa päinvastaisessa järjestyksessä, olisin kyllä pannut nimet siihen järjestykseen tai ainakin maininnan *Matti Hyökki (oik.)*. Sivulla 266 kerrotaan, että R. W. Ekmanin *Väinämöisen soitto* sijaitsee *YL:n* (!) musiikkisalissa. *Vanhan ylioppilastalon musiikkisalista* on kuva sivulla 283, *Väinämöisen soitto* peittämässä lähes koko takaseinää. Tässä kuvassa sekä sivun 273 kuvassa näkyvät hyvin myös monet musiikkisalia koristavat muotokuvat, erityisen hyvin kolme *YS:n* ensimmäistä johtajaa: Toivo Haapanen ja Erik Cronvall *YL:n* Sibeliuksen vieressä s. 273 ja Cronvall ja Jussi Jalas kahta puolta *YL:n* Heikki Klemettiä s. 283.

Minulle jäi avautumatta, mihin viittaa vuosiluku 1922 sivulla 84 puhuttaessa Mannerheim-suvun tunnuslauseesta CANDIDA PRO CAUSA ENSE CANDIDO. Lapsuksena pidän sivun 196 mainintaa vuoden 1940 välirauhan solmimisesta. Onhan Suomen historian paradokseja, että talvisodan jälkeen vallitsi välirauha, joka alkoi Moskovan rauhansopimuksesta (eikä välirauhan), kun taas rauha, joka seurasi jatkosotaa, alkoi Moskovan välirauhansopimuksesta, johon ihan oikein viitataan sivulla 200. Lapsus lienee myös sivun neljä mainintaa kannen kuvien lähteestä, kerta kannessa on tasan yksi kuva ja sen lähde on mainittu edellisellä rivillä. Tarkoitaneen, että *kirjan* (eikä kannen) kuvat ovat *YL:n* arkistosta. Ainakaan *Akateemisesta* ostamassani niteessä ei ollut kansipaperia; historiikki on kluuttisikäinen ylivedetty.

Sen sijaan yksi vanha pohdintani

(Laulumies 2008 / 1, s. 5) saa sivulta sata ratkaisunsa: Sibeliuksen *Sydämeni laulun* käsikirjoituksessa viimeinen sana on *maailma*, ihan kuten painetussa nuotissa, mutta *onpa kullan lysti kul-takehdoss' kuullella kehräjälintuu* eikä 'kehräjälintuu', kuten nuottiin on painettu.

Kulmamies

YS:lle ja *YL:lle* on kaksituhatluvulla muodostunut käytäntö, jonka mukaisesti suurjuhlissa onnittelevat toinen toistaan lahjoittamalla juhlaan kvartettiesityksen. *YS:n* kahdeksankymmenvuotisjuhlassa keväällä 2006 röyhistin rintaani, kun *YL:n* kvartetin onnittelelaulu *Kulmamies* alkoi. Onhan miesenemmistö väistynyt *YS:ssä* *musta tuntuu* -arvioni mukaan 80-luvun alkupuolella ja kokoontunut juhlaväki, seuralaiset poisluettuna, oli kovin naisvaltainen ja siten suurimmaksi osakseen armeijaikäymätöntä. Kyllähän minä sentään tiesin, mikä on *kulmamies*. Aikani kuuntelin, mutta mitä ihmettä kaverit lauloivat: *...tupaan viereiseen sydämeni lyö...* Hmm... että tämmöistä, mikä juttu tämä oikein on. *...Mutta rakkaus tällainen, sotilaiden välinen...* Ihan pökkana tyypit piisinsä vetivät, koreografian kanssa, suosio oli raivoisa, ja minussa tapahtui ilmeisestikin vastaava esteettis-myyttinen loveenlankeaminen kuin saman vuoden alkupuolella naivistisen taiteen keskellä Fuengirolan *Palmeras*-hotellin *España*-salissa (Laulumies 2007 / 4, s. 16).

Kysymys homoerotiikasta mieskuoromaailmassa liittyy laajempaan, periaatteellisempaan pohdintaan ho-

mofiliasta ja homofobiasta: onko mieskuorolauluveljeydessä kysymys homofiliasta vai edellyttääkö lauluveljeyden homofobiaa? S. 83 kertoo, että Kuisma ”yhdisti kevyempään äänenkäyttöön epäilyttävää feminiinisyyttä, androgyynisyyttä tai homoseksuaalisuutta.” Erityisesti sekakuoroissa viljelty vitsi ’tenorit ja miehet’ on monessa kuorossa muuttunut itsensä toteuttaneeksi ennustukseksi.

Vuoden 2004 pikkujoulussa (s. 322) oli kantaesitetty Juho Taskisen *Kulmamies*, jonka ilmeisestikin joka kerta sama kvartetti esitti myös Matti Hyökin 60-vuotisjuhlakonsertissa kesäkuussa 2006 (Laulumies 2006 / 4, s. 12), ja se (s. 294) ”aiheutti kohtalaisen yskänkohtauksen YL-senioreissa”. Minullehan *Kulmamies* oli silloin jo vanhaa kauraa. Taiteen tehtävä on rikkoa rajoja. Mutta lienee taiteella kulttuurin perusmerkityksen mukaisesti myös viljelyn, kasvatuksen tehtävä. Kulttuuri on tabujen ja myyttien yhteisyyttä. ... sulle kuiskatessain: ”olet tärkeä”.

Luetteloja, lyhenteitä, sensaatio

Sivulla 259 on maininta Riihimäellä 1981 pidetystä konsertista. Olen tässä lehdessä (2006 / 3, s. 8) kertonut Riihimäessä vuoden 1980 alussa olleesta YL:n konsertista, jota olin kuuntelemassa. Silloin kuulin keskustelun, jossa Riihimäen Mieslaulajissa pitkään laulanut henkilö pohdiskeli, että oli varmaankin ollut YL:n mukana, kun kuoro vieraili hänen tulevassa kotikaupungissaan Riihimäessä edellisen kerran vuonna 1938, koska siihen ai-

kaan kuului YL:ään. Riihimäessä YL on konsertoinut myös 1910 ja 1912 (s. 42).

Rupesin etsimään tietoa YL:n Riihimäessä ja muualla antamista konserteista. Oliko YL:llä todellakin konsertti Riihimäessä peräkkäisinä vuosina? 125-vuotishistoriikista löytyvät alkusivujen marginaalista kesäkuorojen konserttipaikkakuntien luettelot; tavattoman mukava ja onnistunut tapa esittää YL:n suurta kertomusta ja keventää kirjan taittoa. Luettelo maista, joissa on konsertoitu, on sivulla 277 ja seuraavalla sivulla. Mutta ilmeisestikään YL ei tämän juhlanga yhteydessä julkaissut mitään edellisen juhlangan jälkeen annettujen konserttien luetteloa, eikä jäsenmatrikkeliakaan. 100-vuotisjuhlakirja on kaksiosainen, matrikkeli on toisessa osassa. Mutten löytänyt konserttiluetteloa www.yl.fi sivuiltakaan. Vertailun vuoksi katsoin ja totesin, että vastaava luettelo löytyi aivan helposti sivulta www.ys.fi. Konserttien luetteloiminen on nykyään kylläkin kovin epäkiitollista. YS:llä on moninkertaisesti ja *Laulumiehillä* (moni)kymmenkertaisesti se määrä konsertteja vuosittain, mikä takavuosisikymmeninä. Varmaankin myös YL:llä tahti on kiivaampi kuin menneisyydessä, mutta on todettava, että YL on kautta aikojen ollut erittäin aktiivinen konsertoija ja esiintyjä.

Sivulla 12 on luettelo kuoroista käytetyistä lyhenteistä: AS, PC, MM, SL, YSK, LM, OD ja PK. YS ei ole kuoro, ainakaan ensisijaisesti, joten on mielenkiintoista, että siitä käytetään sujuvasti nimeä *Ylioppilaskunnan Soittajat*, kunnes sivulla 215 ja sen jälkeen: YS. YL:n ja YS:n yhteistoiminta on hy-

vin vanhaa perua. Olen kuvitel-
lut jo pitkään olleeni kaikkia ikä-
tovereitani ja nuorempiani pa-
rempi YS:n historian tuntija en-
nen vuotta 1986 käsittävän ajan
osalta, joten oli suoranainen sen-
saatio lukea (s. 152s.) minulle
uusi tieto, että YL oli vuonna
1929, siis kaksi vuotta ennen
vuonna 1926 perustetun YS:n
kuuluisaa Baltianmatkaa, esittä-
nyt Virossa Arvi Poijärven joh-
dolla Sibeliuksen *Tulen synnyn*
yhdessä YS:n kanssa.

Mika Ainola

Laulumies

55. vuosikerta

Vastaava: Markku Ruutu

Julkaisija: Laulu-Miehet ry

Toimittaja: Mika Ainola 09-760 850,

050 408 2142

mikaainola@hotmail.com

Toimituksen osoite:

Hämeentie 38 D 118, 00500 HELSINKI

Paino: Arkkimetodi

ISSN 1238-1861 (painettu lehti)

ISSN 1796-7678 (verkkójulkaisu)

www.laulumiehet.fi

HAUTAUSPALVELU
HYMNUS

TÄYDEN PALVELUN
HAUTAUSTOIMISTO

Birgit Holopainen Oy

Vänrikki Stoolinkatu 12, 00100 Helsinki
Päivystys puh. (09) 446 129, fax (09) 406 325

www.hymnus.fi